

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

№ 43/44.

Laupäeval, 23. oktoobril 1926.

VIII aastakäik.

Vabadussõja päevilt.

M. Maksolly.

Lahing Paju mõisa väljal 29. I. 1919 a. Kuperjanovi Partisande pataljoni ja läti kommunistlike polkude vahel.

SISUSTIK: O. J.: Meie jalaväe sõjakaegse lahinguorganisatsiooni põhijooni. — H. J.: Poola ja Läti lennukõlaskäik Eestisse 16.—18. okt. 1926. — J. Kasak: Mõningaid nähtusi 3. punaste pataljoni tegevusest N. diviisi manöövril. — H. J.: Märkusi õhuluure andmete kohta N. rügemendi manöövril 24.—25. IX. 1926 a. — Rohkem tähelepanu suvilaagritele ja talviste õppustele. — R—ch.: Kahurväe luure iseäraldused olenevalt mürgiste gaaside tarvitamisest. — M. L.: Vabadussõja jäädvustamisest piltides. — N—n.: Meie uus raadioseadus riigikaitse seisukohast. — Kr—m.: Varustuse soetamise viisidest. — Kr—m.: Mõnda tehnilistest tingimustest. — Vabaduse Risti kavalerid: kapten August Kuhlberg ja leitnant Aleksander Teder †. — A. Patska: Orienteerumine õhus. — V. K.: Soome kaitseküsimus. — Dr. O. Palu: Muljeid kehalisest kasvatuses Austrias. — Sõjakirjandust. — N.: Kaitse-laevastiku navigatsioon. — A. I.: Lennurekordidest. — Kaitseväe elu. — J. L.: Sport Sv. Ü. Ö. ohvitserkonnas. — K.: Kaitseliidu malevatevaheline taktikaline õppus Keila piirkonnas. — Sõjaväel. teated. — As.: Mälestussamba avamine Lõuna-Eesti vabastajatele Tartu garnisoni surnuaial. — Kroonika. — Toimetusele saadetud kirjandust. — Male. — Trükivea õiendus.

Meie jalaväe sõjakaegse lahinguorganisatsiooni põhijooni.

Sõjaväelise organisatsiooni all mõistame meie kindlalt liidetud ja hõlpsasti juhitavat üksikute sõjaliste elementide ja üksuste ühendust, kes võimas on tema peale pandud sõjalist ülesannet kõige otstarbekohasemalt täitma.

Jäädes esialgselt ülaltoodud definitsiooni juure, püüame selgeks teha, mida nõutakse sõjaväelt, millised on temale esitatavad ülesanded ja millised on need alused, mis sõjaväelise organisatsiooni elujõuliseks teevad? Sõjavägi on riiklik organ, teda käsutab riik või õigemini riigi võim. Riigivõimu tahe avaldub seadustes. Järelikult sealt peame leidma vastuse.

Põhiseaduse eessõna ütleb: „Eesti rahvas“ köikumatus usus ja vankumata tahtmises luua riiki, mis on rajatud õiglusele ja seadusele ja vabadusele, kaitseks sisemisele ja välisele rahule... § 60 „Vabariigi Valitsus... hoolitseb riigi välise puutumatus eest. Peatükk VIII räägib ainult riigikaitsest ja kaitseväest. Sellega nõuab riik oma sõjaväelt kaitset oma olemasolule. Riik tahab omis loomulikes piirides püsida, ja vaid siis, kui keegi neid rikkuda ähvardab, teeb ta kaitseväge ülesandeks neid piire kaitsta.

Sellega tõmbab riik meie kaitseväge organisatsioonides teatava piiri. Ta nõuab, et kaitseväge korraldataks riigi kaitseks.

Nüüd jääb kaitseväge võimude lahendada, kuidas seda kaitset teostada. Sakslased omas „Ühendatud väelike juhtimine ja lahing“ § 354 ütlevad: Kaitse, mis mitte ainult valutatud positsiooni hoida ja pealetungi tagasi tõrjuda, vaid ka vaenlast otsustavalt lüüa tahab, peab ühendatud olema pealetungiga“. Prantsuse jalaväe määrustiku II osa § 3 õigustab kaitset ainult 3 erijuhusel: 1) jõudude kokkuhoiu eesmärgil, et rinde teises kohas võita jõude pealetungi läbiviimiseks, 2) ajavõitmiseks, et operatsiooni ettevalmistustega lõpule jõuda ja 3) kui vaenlast on vaja kinni

pidada teataval joonel, kusjuures ka nemad nõuavad liikumist vaenlase lõplikuks desorganiseerimiseks ja seisukorra peremeheks järelikult, mõlemad riigid lubavad kaitset, kuid ainult aktiivset kaitset. Sakslastel on vaja kaitsega aega võita, kuni ta oma 100.000-lise sõjaväe suurriigi kohaseks võib seada, prantslane tahab jälle hoopis anda enne kui vaenlane ei ole veel jõudnud end korraldada. Kogu rinne on liialt lai pealetungimiseks, teda tuleb osalt kaitsta väikesema arvu sõjaväega, et võimalik oleks koondada suurema arvilist väge pealetungi kohta.

Nagu ülal näha, loevad mõlemad riigid kaitset oma strateegilise olukorra paratamatuks ja ajutiseks nähtuseks.

Meie strateegiline olukord aga kirjutab meile ette jäädagi strateegias kaitse juurde. Meie arvatav vaenlane on meist arvuliselt mitmekümnekordses ülekaalus, tema raudteevõrk arenenum, territoorium laieneb piiri taga sedavõrd, et meie pealetungi massid seal õredaiks ridadeks osutuksid. See kõik kujutab meile ette jääda kaitsele meie praeguse joone ümbruskonda, kus loomulik takistus järve näol kaitset hõlbustab.

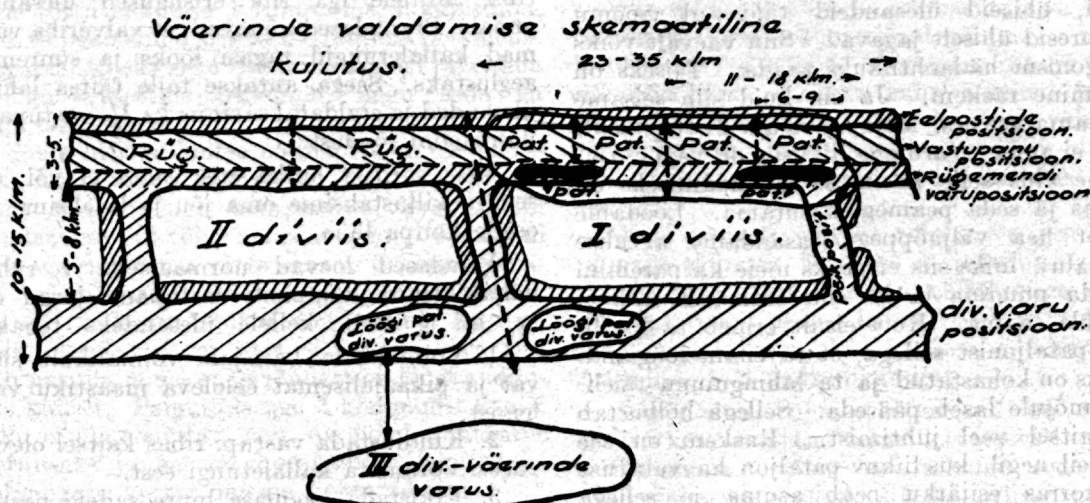
Meie kaitse eesmärk on vaenlase tahet murda; seda võimaldab ainult aktiivne kaitse. Järelikult meie rinde valdamise organisatsioon peab kohastatud olema aktiivsele kaitsele.

Aktiivsel kaitasel on ka omapärane taktika. Ainult vaenlase hoopide pareerimisega meie eesmärki ei saavuta. Meie peame ka ise hoopis andma. Nagu sõjakogemused näitavad, rahuldab seda nõuet painduv ja liikuv kaitse. Esimese all mõistame meie sarnast aktiivset kaitset, kus vaenlase sissemurded likvideeritakse tule ja liikumisega vastupanu-positsiooni ees, teine näeb ette samu tegevusi väljaspool vastupanu-positsiooni. Vastulöögid peavad sedavõrd võimsad olema, et nad vaenlase sisse ehk läbi murdnud osi purustada suudaksid. Sellel erilise nõue organisatsioonile: ta peab

võimaldama anda tugevaid vastulööke ja selle juures jätma sarnase asetusvõimaluse, mis kõigevähem vaenlase kahurtule all kannatab. Vastulöökideks peab igal ülemal olema oma tugev tervikuline varu. Selle suurus on normaalselt $\frac{1}{3}$ kõigist tema jõududest, kusjuures see osa peab esinema tervikuna, s. o.

sega: 3 põhjarindele, 3 lõunarindele ja 1 järve- rindele. Kahel esimesel rindel oleks 2 diviisi liinil ja üks väerinde varus.

Väerinde valdamise skemaatiline kuju oleks järgmine, kusjuures oletatud, et tiivad kaits- tud kas loodusliku tõkkega või neutraalrii- giga.

omas alalises koosseisus. Selle järgi peab rinde diviisi, rügemendi, pataljoni, kompanii ja rü- ma ülematel olema oma osa, mis ülaltoodud nõudele vastaks. $\frac{1}{3}$ jõudest all ei tule mõista matemaatilist kolmandikku. Väikesed kõr- valedaldumised ühele kui teisele poole on lubatud, kuid see peab olema põhimõte.

Kui sõjaväeline organisatsioon selle üles- andega rahuldavalt hakkama saab, siis võime loota, et kaitsevägi oma sõjalist ülesannet kõige otstarbekohasemalt täita suudab ja võib ning ta selle juures riigi kaitsedoktriinile, strateegilisele olukorrale ja meie taktika nõue- tele baseerub. Sellega ei kujuneks meie sv. organisatsioon mitte improvisatsiooniks, vaid püsivaks, sirgejooneliseks ja painduvaks vas- tavalt riigikaitse omapärasusele.

Allpool katsun esitada ülaltoodud nõuetele ja rinnetele vastava jalaväe sõjaagse organi- satsiooni kava, sellejuures meie rahva arvu ja majanduslikkude võimete piiridesse jäädes.

Meie idapiiri võib jagada kolmeks: põhja, lõuna ja järve rindeks. Esimese pikkus on umbes 70, teise — 45 ja kolmanda pikkus 140 klm. Esimesed kaks vajavad enamvähem ühesugust kaitset, kolmandal on looduslik tõke Peipsi, Soe ja Pihkva järvede näol ees; seega tema kaitse võib nõrgem olla. Orga- nisatsiooni mõjutavad peaaesjalikult kaks esi- mest.

Nende rinnete valdamiseks on vaja 7 suu- remat üksust, s. o. diviisi järgmise arvestu-

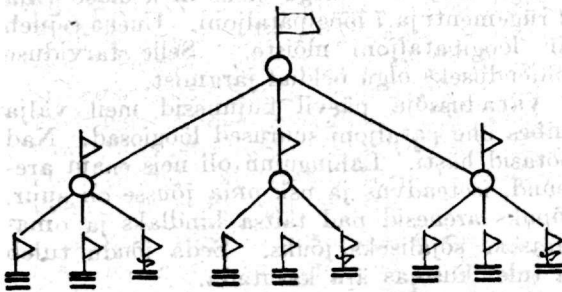
Ülaltoodud väerinde organisatsiooni pare- mustest võiksime nimetada järgmist: ta muudab rinde iseseisvaks, rinde ülem võib anda suurejoonelisi vastulööke ja rinde läbi- murdeid omal jõul ja kiirelt likvideerida, oma väeosi rahulikus olukorras täiendada ja ter- vele diviisile korruga puhkust anda. Diviisi jalaväeline koosseis: 2 jalaväe rügementi ja 1 löögipataljon. Sellega oleks meil üldse vaja 14 rügementi ja 7 löögipataljoni. Uuena esineb siin löögipataljoni mõiste. Selle tarviduse põhjenduseks olgu öeldud järgmist.

Vabadussõja päevil kujunesid meil välja umbes ühe pataljoni suurused löögiosad. Nad töötasid hästi. Lahinguinn oli neis enam are- nenud, iseteadvus ja usk oma jõusse oli suur. Lõpuks arenesid nad täitsa kindlaks ja oma- päraseks sõjaliseks jõuks. Seda jõudu tuleb ka tulevikusõjas ära kasutada.

Vabadussõjaagsete löögiosade tegevus- raioon ulatas üle kogu sõjateatri. Neid pai- sati sinna, kus vaja oli lööki anda. Vaevalt suudab sarnane vaba organisatsioon tulevikus, kus tegemist organiseeritud vaenlasega, häid tagajärgi anda. Seepärast tuleks neid mahu- tada kindlasse organisatsiooni, kus tegevus- raioon väiksem ja edu saavutamine väeosade liituvuse ja tegevusraiooni parema tundmise tõttu kindlustatum. Sarnase võimaluse jätab neile diviisi rinne. Nende peaülesanne oleks vastulöök ehk üldse löögid, milleks neid siis ka koosseisult tuleks kohastada. Nende la- hinguinu tiivustamiseks on vaja nende ajaloo-

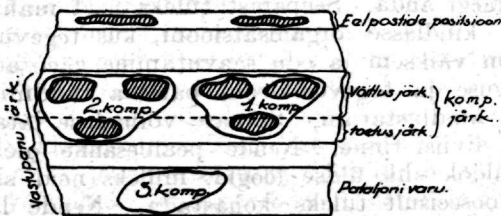
lised nimed alles jätta ja neid üldiselt liikuvaks pataljoniks nimetada. Siin võib vastu vaielda organisatsiooni ühtluse vaatepunktilt, nimelt: eesõigustatud väeosade moodustamine diviisi koosseisus tekitab antagonismi. Kuid kui Vabadussõjas oli nende koostöö võimalik jalaväe rügementidega, siis sedaenam peaks see olema nüüd, kus väeosad alaliselt ühes tegutsevad, ühiseid ülesandeid täidavad, rõõmu ja muresid ühiselt jagavad. Siin vaevalt võiks antagonism hädaohtlikuks saada. Teiseks on juhtimine raskem. Ja on, kuid siin seisame paratamatuse ees. Meie rahva arv 21 rügementi välja ei anna. Varu aga diviisile on vaja. Ajalooline alus selle küsimuse lahendamiseks on olemas ja seda peamegi kasutama. Loodame ju, et hea väljaõppega tasandame arvilise ülekaalu; miks siis ei peaks meie ka paremini juhtida püüdma ja ka siin osalistest raskustest üle saama. Koosseisult erineb ta harilikust pataljonist sellega, et ta enam löögiandmiseks on kohastatud ja ta lahinguinna täielikule mõjule laseb pääseda. Sellega hõlbustab ta kaitsel veel juhtimist. Raskem on see vaikseil aegil, kus liikuv-pataljon ka vahetuse järjekorras esijärku peab asuma ja sellega teistele osadele puhkust võimaldama. Siin ei ole ta tõesti mitte nii painduv. Kuid kas on siis see juhtimisele nii hädaohtlik? Tegevus sünnib ju siin vaikuse momendil. Vaenlase pealetungi ette nähes tõmmatakse ta varru ja siin on ta omal kohal. Sellega ei tohiks juhtimise raskus meid mitte ära ehmata.

Ta üksikasjalise koosseisu toon hiljem. Skemaatiliselt kujuneks rinde koosseis järgmiselt:

Rügemendi koosseis 3 pataljoni.

Vastupanu-positsiooni valdamise skemaatiline kuju ühes eelpostide positsiooniga oleks järgmine:

Nagu ka siin näeme, on igal üksusel oma varu: pataljonil kompanii, kompaniil rühm.

Uudisena esineb siin: pataljonis on 3 kompaniid ja kompaniis 4 rühma. Selle põhjenduseks toon ette järgmist.

Ilmasõja kogemused näitasid, et tarvis on vastupanu-positsiooni ette moodustada valveriba, millele iga riik erisugused ülesanded annab. Prantslased nõuavad, et valveriba vähemad kallaletungid tagasi lööks ja suuremaid aeglustaks. Seega antakse talle täitsa lahing-ülesanded ja eraldatakse sinna ka 1/3 vastupanu-positsiooni jõudest.

Meie sarnast hulka ette saata ei või, sest sellega killustaksime oma jõu ja laseksime end osade kaupa lüüa.

Venelased loevad normaalseks 1 rühma väljasaatmist kompanii vastupanu järgu ette (v. m. § 418), kellele ülesandeks tehakse:

1. Võimaldada kaitsjale võimalikult sügavat ja pikaajalisemat eeloleva maastiku vaatlemist,
2. Kindlustada vastup. ribas kaitsel olevaid väeosi ootamata kallaletungi eest.
3. Takistada vaenlase luureosadele peavastup. ribale ligipääsu ja neil sealasuvate osade asetust kindlaks teha.
4. Mitte lubada vaenlasel ilma vaevata oma alla võtta p-v.-p. ees asuvaid vaatlemiseks sündsaid esemeid.
5. Sundida vaenlast ebasoodsal ajal hargnema.

Nende ülesannete täitmiseks nõuab § 552, et div. kahurvägi ja p-v.-p. r-klp. valveriba suudaks oma tulega toetada.

Sakslased kindlat šablooni valveriba organiseerimiseks ette ei näe, vaid jätavad selle kompüli otsustada, kuid valveriba moodustamise loevad ka nemad tarvilikuks.

Nende poolt esitatavad ülesanded on järgmised:

1. Kindlustada peavastup.-positsiooni ootamata kallaletungi eest;
2. tagasi lüüa vaenlase luurajad ja
3. taanduda nii, et peavastupanu-positsiooni tulistamine ei saaks segatud.

Kõigevähemaid nõudeid valveribale esitavad sakslased. Ja ka meilgi, et mitte jõudude kokkuvõtu põhimõtte vastu eksida, tulevad need omaks võtta. Peale selle muidugi ka sügava eeloleva maastiku vaatlemine.

Tekib küsimus, millised jõud peaksime sinna määrama. Vastus — 1 rühm. Rühm on võitlusvõimeline üksus, kel löögi- ja tulejõud. Teda juhivad ohvitser, kes valveriba tegevust koordineerib, valveriba südamega on hõlpus sidet pidada — vastandiks sakslastele, kes soovivad saata üksikud jaod rühmadest.

Siit selguvadki ülaltoodud muudatuse põhjused. Kompaniil on vaja elujõuliseks tegutsemiseks 3 rühma, millest 2 võitlus- ja 1 toetusjärgus — vastavalt liikuva kaitse nõuetele. Et ka valveriba ülesannet suuta täita, on vaja 4. rühm.

Olgu siin veel tähendatud, et meie valveriba ei ole küllalt kohane nimetus. Kompanii laia rinde tõttu ei suuda 1 rühm riba moodustada, vaid ta peab sinna asuma üksikutena postidena. Seepärast tuleks meie valveriba asemel tarvitada lahingu eelpostide-positiooni, nagu seda ka osalt tarvitatakse.

Sama liikuva kaitse põhimõttel ei ole pataljoni tarvidust 4. kompanii järgi. Peakaitse lasub meil ikkagi kompaniide järgus, siin arendatakse tuletõke maksimumini. Pataljoni varu aga sellest osa võtta ei saa. Sellega kannatab varuriba vaenlase kahurtulelt oma tiheda asetuse (2. komp.) tõttu ainult suuri kaotusi, mida oletatav kasu üles ei kaalu. Ka siin jääb püsima nõue, et $\frac{1}{3}$ jõudest on löögi andmiseks küllalt. Paigutada aga 3 kompaniit komp. järku ei ole soovitatav, sest siis läheb juhtimine keeruliseks ja ka varukompaniil oleks raske läbimurrete korral õigesse kohta jõuda.

Ülaltoodud põhjusil loen otstarbekohaseks kolmekompaniilise pataljoni.

R.-klp. organisatsiooni juures ei peatu, sest ta on küllalt paindub aktiivse kaitse teostamiseks.

Enne kui rühma ja jao koosseisude käsitamisele asun, peatun lühidalt praegusel jalaväe taktikal. Jalavägi lahendab oma lahingülesanded peamiselt tulega: ta moodustab nõuetaval kohal tuletõkked, annab tulelööke, ja kui vaenlane tulega juba küllalt vapustatud, algab tegevust liikumisega. Siit kasvab välja nõue: jalaväel peab käsutada olema tugev tuli ja vastavad osad, kes tule mõju ära kasutavad. Nende osade suurust piirab kahurtule võime. Oleks ju kasulik, kui saaksime luua sarnased vähemad jalaväe üksused, kus löögi ja tule osa ühendatud oleksid, kuid selkorral paisuks jagu 10—12 meheni, mis kahurtule alla panekuks liig suur.

Suurriikides on see küsimus mitmeti laendatud: prantslastel koosneb jagu k-klp. lülist—5 m. + 1 vanem ja laskurlülist — 5 m. + 1 vanem; sakslastel on eri k-klp. ja laskurjaod à 7 meest + ülemad. Venelastel on eri klp. jaod à 5—6 meest ja laskurjaod à 9 meest.

Neist kolme riigi jao koosseisude võrdlusest paistab silma, et k-klp. püütakse löögiosast eraldada ja temale jätta ainult niipalju, kuipalju tal teenimiseks vaja. See võrdub 6 mehele, s. o. 1 vanem, 1 sihtur, 1 laadija ja 3 padrunikandjat. Laskurjagude koosseis on vähe suurem. See on ka loomulik, sest nad ei viibi esialgse tule all ja nende tegevus nõuab suuremat massi.

Et võida järeldusi teha, võtan vaatlusele veel välisriikide rühma koosseisu. Prantsusmaal koosneb rühm 3 ülaltoodud jaost; Saksas — 2 k-klp. ja 2 laskurjaost, kusjuures neil on lubatud igasugune kombinatsioon k-klp. ja laskurjagudest lahingugrupiks; Venes koosneb rühm 2 klp. ja 3 laskurjaost.

Prantslastel on lahinguvõimeline üksus jagu, sest ta koosneb tule ja edukasutamise osast, Saksas ja Venes rühm samal põhjusel. Nende head ja halvad küljed: Prantsuse rühma juhtimine on lihtne, kuid ta kannab suurte jagude tõttu suuri kaotusi, Saksa ja Vene rühmade juhtimine on keerulisem, koostöö k-klp. ja laskurjagude vahel raskem, kuid kaotused väiksemad.

Meie erilisel väikese rahvaarvu juures on viimane tähtsam. Koostöö ja juhtimise oskuse peame omandama vastava väljaõppega. Siit järeldus: meie peame looma omal puht k-klp. jaod, mille koosseis oleks 1 vanem + 1 sihtur + 1 laadija + 3 padrunikandjat.

Ülaltoodud rühma koosseisud on riikide jaoks, kes vaenlase tahte kavatsuvad murda pealetungiga. Meie aga tahame seda teha aktiivkaitsega. Sellest siis ka erilised nõuded meie rühma koosseisule.

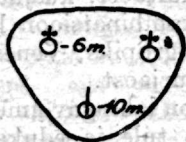
Senini kasutasime meie enamasti omis õppustes 1 laskurjagu eelpostide-positiooni vallutamiseks, tegelikult jäi rühma ülemale ikka vastupanu-positiooni kaitseks 2 k-klp. jagu ja ja 1 laskurjagu. Äraoleva jao puuduolek ei andnud end väga tunda, teda ei olnudki väga vaja, sest tal puudus ju võimas tulejõud. Sellest peaksimegi kinni haarama. Eelpostide positsioonile läheb nüüd rühm, nüüd sinna ei ole enam jagu vaja ja kaitse ei suuda ta ka kuidagi oma olemasolu õigustada, kui võrrelda kasu inimkaotuse võimalusega. Ka meil pealetungilahinguil, mis meil läbi tulevad viia, on kahju 2 jagu sama palju k-klp. edu kasutamiseks tulle paisata, kuna k-klp. juba isegi sedavõrd liikuv on, et ta lubab temal enesel oma tulega saavutatud edule järele jõuda.

Seepärast tuleks meil, kus iga mees kallis, ka siin ainult hädatarviline osa jätta. See oleks 1 laskurjagu järgmises koosseisus: jao ülem — 1+ tema abi — 1 ja 8 meest. Jagu võib töötada siis kas tervikuna või poolekaupa seejärgi, kuidas vajadus nõuab. Sakslastelgi on rühmas mitmesugused kombinatsioonid võimalikud, nagu: ainult k-klp. jaod grupis, või k-klp. jagu ja laskurpooljaod jne. Juhtimine sarnases jaos ei tekita ka raskusi.

Kuid et ta rühma varu ülesannet suudaks täita, on vaja temale anda 1 automaat-püss. Varu jaolt ei nõuta kaitse suuri laskekaugusi, vaid ainult vägevate tuld positsiooni sisemuses; sama tarvilik on see relv ka pealetungil edu

kasutamiseks; selleks on kõige kohasem auto-
maatpüss.

Sarnase rühma skemaatiline kujutus oleks:

Jääb järele veel löögipataljoni koosseis.

Tema peaomadus peab olema liikuvus ja kiirus tegutsemisel. Normaalselt tuleb tal tegevusse astuda siis, kui vaenlane rügemendi varujoonest läbi on murdnud. Pataljonil on tähtis vastu jõuda siis, kui vaenlane veel organiseeruda pole suutnud. Vaenlase tulejõud ei ole siis suur, osade vastupanu võime tundmata olukorra tõttu väike. Seepärast ei ole siin niivõrd nõuetav tulejõud, kui võrd kiire löök ja otsustavus.

Sellest on tingitud löögipataljoni koosseisu erinevus.

K-klp. jao koosseisu tuleks 2 padrunikandja võrd suurendada, sest laskemoona juurdetoomine siin raskeneb.

Laskurjao koosseisu vähendada 6-ni. See arv võimaldab jaotlemal häällega juhtimist, kuna edukasutamiseks seda 1 k-klp. kohta on küll. Sarnane üksus võimaldab kõige kiiremat tegutsemist. Laskurjagude arv rühmas — 2.

Kompaniis — 3 rühma. 4. rühma siin ei ole vaja, sest eelpostide-positiooni küsimus jääb ära.

Pataljonis 3 laskurkompaniid ja 1 r-klp. kompanii neljarühmalise koosseisuga. Nagu ülal tähendatud, ei ole tuel siin niisugust

tähtsust kui liikumisel, seepärast ei ole tarvidust nii suure arvu r-klp. järele kui teistes pataljonides, millega ka laskemoona juureveo küsimus hõlpsamini lahendub.

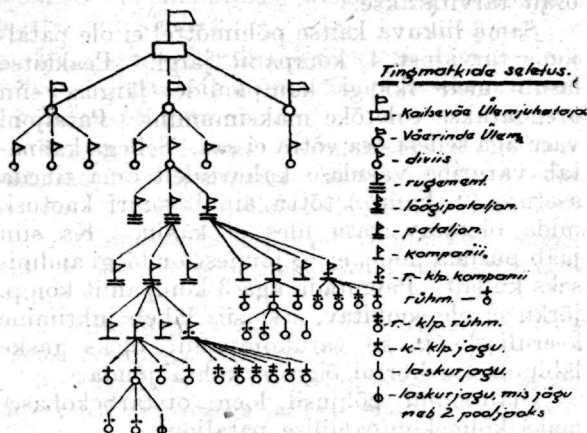
Sellega oleks löögipataljoni koosseis järgmine.

Pataljonis 3 laskur- ja 1 r-klp. kompanii.

Laskurkompaniis 3 rühma, rühmas 2 k-klp. jagu à 8 meest ja 2 laskurjagu à 6 meest.

R-klp. kompaniis 4 rühma à 2 klp.

Kõike kokku võttes saame järgmise skemaatilise kujutuse.

Selle kava teostamine (ilma r-klp. meeskonnata) nõuab 12.852 sõdurit (jaovanemad abidega ühes arvatud), 1134 k-klp., 560 r-klp. ja 504 autoamat-püssi.

Neel arvud näitavad, et meie võimetest nii rahvaarvult kui ka jalaväe automaat relvade suhtes üle ei ole astunud.

O. J.

Poola ja Läti lennukõlaskäik Eestisse 16.—18. okt. 1926.

Juba käesoleva aasta augustikuul sai teatavaks, et tänava meie lennukõlaskäik Poola lennukõlaskäik. See külaskäik pidi olema ammuoodatud vastuvõetud meie lennukõlaskäik, kes 1922 a. nelja lennukiga kol. Reek'i juhatusel Tallinnast Varssavis käisid. 14-mal okt. lendasid poolakad Varssavist ja Liidast välja ning jõudsid 15-mal okt. Riiga — kolonel Rayski, kahestmelisel biplaanil Breguet 19, Poola õhudepartemangu ülem; kolonel Kossovski, 11-da lennurügemendi ülem, leitnandid Kuzian ja Cichocki, sama rügemendi ohvitserid ühestmelistel biplaanidel Spad. Eesti poole lennati välja Riias 16-mal okt. kell 11, kus poolakatele seltsisid Läti ohvitserid kol.-leitn. Indans'iga eesotsas, nimelt lend.-vaatl. kapten Ritenberg,

leitnandid lendurid Bulmans ja Linins — kahel biplaanil, tüüp De-Havilland.

Külalisi olid Lasnamäe aerodroomil vastu võtnud kol.-leitn. Kauler ja vanemad lennukõlaskäik. Aerodroomil oli väljarivistatud aukompanii sõjaväeorkestriga; lennukõlaskäik ja hoonetel lehvisid Läti, Poola ja Eesti lipud. Umbes kell 13.15 ilmuvad aerodroomi kohale esimesed kaks lennukit — kol. Rayski Breguet, tema kannul leitn. Linins De-Havilland, kellel kaaslendajaks kol.-leitn. Indans, Läti lennukõlaskäik ülem. Kol. Rayskile lähevad vastu kol.-leitn. Kauler, lennurügem. ülem kol.-leitn. Steinberg ja Poola saatkonna liikmed... Esimesed tervitused, käepigistused. Tehakse ülesvõtteid. Kol. Rayski saanub aukompanii poole ja võtab vastu mjr

Fišeri poolakeelse raporti. Orkester mängib tuši, mille järele marsihelidel sammutakse sirgetes ridades külaliste eest mööda. Pea ilmuvad kohale veel kaks Spad'i — kol. Kossovski ja leitn. Kuzian, kes oma võimsatel ja ülihoogsatel masinatel teevad tiiru merele, linna peale; jõuavad uuesti aerodroomile ja hakkavad madalal kõrgusel igasuguseid vigureid tegema. Pea järgneb ka maandumine. Ilma tingimused olnud kohati halvad — paksud ja madalad pilved takistanud otsejoonelist lendu. Ühe suure pilve läbistamisel kadunudki leitn. Cichocki ära. Paarikümneminutilise hiljaksjäämisega ilmub ka viimane. Pilvest välja tulles pole ta oma seltsilisi enam leidnud ja kukkunud otsima; käinud Tartu kohal, kus paar surmasõlme visanud; hiljem maandunud kusagile põllule, kus temale külarahvas seletanud, et tema suun on ikka päris õige. Viimasena jõuab aerodroomile ka teine Läti lennuk, mida juhib leitn. Bumans; kaaslendajateks kapt. Ritenberg ja Läti lennuväkke komandeeritud meie lend.-vaatleja leitn. Kalve.

Poola võõrad mahutatakse „Kuld Lõvi“ võõrastemajja; Läti ohvitserid — „Peterburi“ hotelli. „Kuld Lõvi“ lugemistoas on korraldatud lõunasöök, millest peale külaliste ja meie vanemate lennuväe ohvitseride osa võtavad kol.-leitn. Kauler ja Poola saatkonna liikmed ning Poola sõjaväe esitaja leitn. Kintop. Sõbralikus jutuajamises viidetakse aega kuni kella 17-ni, mille järele võimaldatakse külalistele paar tundi puhkust.

Õhtul kell 20 algas „Estonia“ punases saalis Lennuväe Rüg. Ohvitseride kogu poolt korraldatud bankett; osa võtavad meie sõjaväe kõrgematest ohvitseridest kindral-mjr Unt, kol. Seimann ja kol.-leitn. Kauler. Banketi algusel tutvustab rüg. ülem kol. leitn. Steinberg kol. Rayskit nende Eesti lennuväelastega, kelledele Poola sõjaministeeriumi poolt Poola lennuväe kutsemärgid annetatud; selle järele tutvustatakse külalistele ka kõiki teisi meie ohvitseri.

Kindral-mjr Unt tervitab lühikestes, kuid soojades sõnades liitlasi-lätlasi ja kaugelt tulnud Poola külalisi, märgib ära vastastikku sõprus-tunnet ja avaldab soovi, et lennuväelaste külaskäigud korduksid sagedamini; laseb elada Poola ja Läti lennuväge. Vastavad kol. Rayski ja kol.-leitn. Indans, tänades lahke vastuvõtmise eest ja lastes elada meie lennuväge ning sõprus-tunnet. Orkestri saatel lauldakse paar Eesti rahvalaulu; orkester kannab ette ka Poola ja Läti laule ja palasid. Üllilõbusas meeleolus veedetakse aega hilja ööni.

Järgmisel päeval, 15-mal okt., peale lühikest hommikueinet „Kuld Lõvis“ tutvustatakse külalistele meie lennuväe rügemendi sisemist elu Lasnamäel ja Merelennu Eskadrillis. Käidakse vaatamas angaare, lennukeid, kooli — igas len-

Kolonel Rayski.

Poola õhudepartemangu ülem, külastas 16.—18. okt. ühes 3 teise ohvitseriga Tallinnas Eesti lennuväge.

nuväes on ju isesugused olud ja pole huvitusest kuulata teiste asjatundjate arvamisi ja muljeid.

Kella 15-ks kutsuti külalised kindr.-mjr Tõrvand'i poolt „Lindeni“ restoraani lõunale. Lõunasöögist võtsid osa veel kindr.-mjr Unt, kolonel Seimann ja kolonel-leitn. Kauler. Peale lõunat sõideti autodel linna ja ümbruskonna ilusamaid ja huvitavamaid kohti vaatama, käidi sadamas. Poolakad olid iseäranis vaimustatud merest — on nad ju peamiselt sisemaa elanikud.

Õhtul kell 20 oli Sõjaministri poolt korraldatud Seltskondlises Majas külaliste auks bankett, millest meie sõjaväelastest osa võtsid sõjaminister kindral-mjr Soots, kindral-mjr Tõrvand, kindral-mjr Unt, kolonel Seimann, kol.-leitn. Kauler ja teisi Sõjaministeeriumi ja lennuväe ohvitseri. Ilmunud olid ka Läti saadik h-ra Seskis, Poola saadiku asetäitja h-ra Malinski, kohalik Poola konsul, Läti ja Poola sõjaväe esitajad.

Banketil esines Sõjaminister kindr.-mjr Soots kõnega, milles tervitas Läti ja Poola külalisi, alla kriipsutades liidusidemeid lätlastega ja sõprussidemeid poolakatega, lastes elada Lätit ja Poolat. Orkester mängis Läti ja Poola hümnid. Vastas h-ra Seskis, tähendades, et lennuväe-

Läti lendurid Tallinnas.

Kol.-leitn. Indans, leitn. Linins, leitn. Konstants (viimane on üheks aastaks komandeeritud Eesti lennukäike ja räägib juba päris vabalt eesti keelt).

lased on õhuvalla abil kõrvaldanud need takistused, mis takistavad rahvastevahelist sõprustamist, laseb elada Eesti lennukäike. Järgneb Eesti hümn. Kol. Rayski lühidas kõnes ühineb h-ra Seskise arvamisega, et õhk nagu vesigi võib rahvaid ühendada; laseb elada ühenduse süvendajaid — kõigi kolme riigi lennukäikesid.

Selle järele annetakse Poola ja Läti lennukäikele sõprustunde ja lugupidamise tunnustuseks Eesti lennukäike kutsemärgid. Märke jagab kindr.-mjr Soots, andes igale märgisaajale ka vastava kutsetunnistuse, millega ta tunnustatakse Eesti lennukäike liikmeks. Märke said kõik Poola ohvitserid, samuti Läti ohvitserid, välja arvatud kol.-leitn. Indans, kel on meie lennukäike kutsemärk juba ühe oma eelmise külaskäigu ajast.

Poola lendurite kavast oli ette nähtud 18. okt. edasilend üle lahe Helsingi. Peale hommikueinet sõideti kella 9.30 Lasnamäe aerodroomile. Külalisi saatma olid tulnud kindr.-mjr Unt, kol. Seimann, kol.-leitn. Kauler, lennukäike ohvitserid. Täna lähe vastuvõtu eest, astuvad poolakad masinatesse ja tõusevad õhku kell 10.20; tehes tiiru ümber linna, võtavad otse-suuna Helsingi poole. Poolakaid saadavad mõni aeg meie lennukid. Helsingis peatusid poolakad ka üks päev, mille järele alustasid tagasilendu kodumaale lühikeste peatustega Tallinnas ja Riias.

Läti külalised lahkusid 18-mal okt. kell 13.30 samuti meie sõjaväe lennukite saatel.

Külaskäik jättis meie lennukäike peres kõige armsamad muljed ja kenamad mälestused. Tundus, et õhuvaldkond on üheks vahendiks, mis kõige kergemini ühendab ja loob ühise keele; annab sõprust ja kindlustab lugupidamist sõjaväike vahel. Lendamine on alaline tung vallutada järjest suuremaid ulatusi, võita järjest laiemaid piire. Tahame loota, et kord alganud tutvus muutuks kindlaks sõpruseks ja loodame, et jälle nägemine meie liitlaste-lätlastega ja sõbraliku ning vahva Poola poegadega saab olema õige pea.

H. J.

Mõningaid nähtusi 3. punaste pataljoni tegevusest N. diviisi manöövritel.

J. K a s a k.

2. manöövrpäev.

Olukord 2. man. päeva algul oli: peale lahingut Š küla raioonis 1. man. päeval siniste eelosad taandusid oma peavägede suunas; viimased olid jõudnud P jõe jõe jõe. Punaste osad asusid 1. man. päeva õhtul puhkusele X raiooni, välja pannes L—Š külade jõe jõe 2. pataljoni puhkusvalvesse (vaata skeem nr. 1). Lahingukontakt siniste osadega oli öö jooksul kaotatud.

Punaste rügemendi ülema käsukiri nr. 3, alla kirjutatud kell 3,20, jõudis 3. pataljoni ülema kätte alles kell 5,05. Ehk küll rügemendi staabist oli pataljoni ülema asupaigani vaevalt

1½ klm, võttis nimetatud käsu kättetoimetamine siiski tervelt 1¾ tundi.

Vaatamata väga selgusetu olukorra peale annab rügemendi ülem ülalnimetatud käsukirjas 3. pataljonile terve päevase ülesande, ilma et oleks teateid vaenlasest.

Selletõttu on ka käsukiri liig šablooniline, elujõutu. Peale muu on temas ka mõningad puudused, mis segasid pataljoni ülemat; nii ei ole antud pataljoni võitlusriba piirjooni ega tea ka pat. ülem, kes oli määratud ka rügemendi ülema esimeseks asetäitjaks, missugused tegevuse kavatsused olid rüg. ülemal, sest ühist nõupi-

damist eeloleva päeva kohta viimasel oma abilistega ei olnud.

Vastuoksa, käesoleval juhusel oleks olnud küllaldane anda väljaastumiseks lühikene eelkäsk, ja kui olukord oleks selgunud — siis lahingukäsk.

Kell 7 algas 3. pataljoni liikumist Z külast (vaata skeem nr. 1), 5. komp. moodustab rännakkaitse.

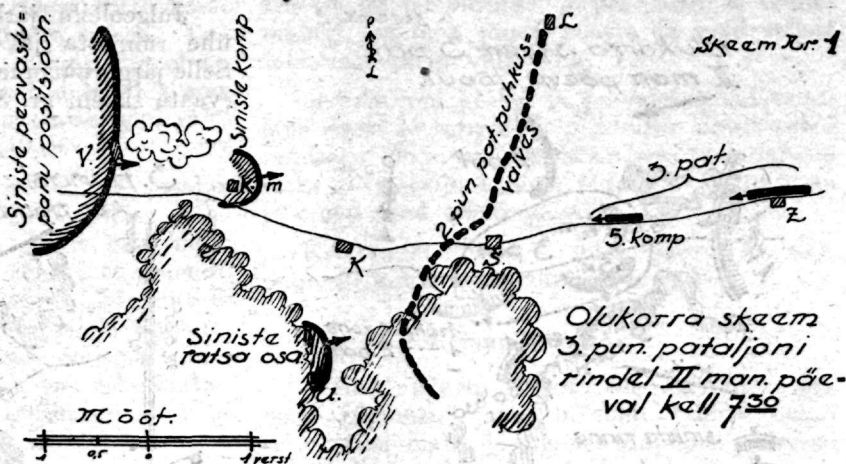
5. kompanii ülem ei olnud oma meestele olukorda seletanud täielikult ja selle tõttu need lähenesid S küläle (kus oli näha 2. pat. puhkusvalve osi) aeglaselt, täiesti lahingukorras.

Piilurite liikumine oli aeglane, tundus närvilikkus, kõigil oli nähtavasti meeles eilne siniste poolt K küla juures valmistatud „üllatus“. Maastikule kohanemine ja maskeerimine olid tunduvalt paremini läbi viidud, kui 1. man. päeval. Puudusena tundus ikka see asjaolu, et rännakkaitse külgiilurid olid liig rännak-tõkke läheduses (alla 100 mtr), mistõttu vastaspoole luureosadel avanes hea võimalus tegutseda K mõisa ja K küla vahel. Nimetatud luurajad oma heade vaatluspunktide ja varjatud tegutsemise tõttu pidid andma siniste juhatajatele häid teateid vastasest.

Ratsaväe väljasaatmine oli jälle hiljaks jäänud; ehk nad küll rügemendi ülema käsikirja põhjal pidid jalaväe väljaastumisel ees olema, jõudsid nad 3. pataljoni kohal jalaväele K küla juures järele. Sel ajal polnud ratsaväl rindel enam midagi teha, sest jalavägi oli juba siniste julgeoleku järguga maantee raioonis lähedamaa tulevahetuses. Kõige otstarbekohasem oleks olnud ratsaväe äravii-mine tiivadele, kus ta oleks võinud veel tegutseda, või võtta rügemendi ülema varru. Kuid selle asemel ründas ratsavägi ühes soomusautodega K mõisat, kandes väga suuri kaotusi, ja ühes järelejõudnud jalaväega sun-dis vaenlase K mõisast lahkuma. Saavutati küll kohalik edu, kuid selle eest ohverdati ratsavägi. Peab tähendama, et K mõisas asuv siniste osa ei oodanud vaenlase soomus-autosid, jättes oma otsekohekes läheduses kaks silda terveks.

Sel ajal hargnes 3. pataljoni lahingukorda, saates 5. komp. vasakule ja 6. komp. paremale poole teed.

Š küla juures pataljoni ülem kuuldes U küla suunas paukusid, saatis välja ühe rühma 6. kompaniist olukorda selgitama. See rühm alustas ühes puhkusvalves olnud 2. patal-

joni rühmaga lahingut sinistega. Need rühmad tegutsesid kuni man. päeva lõpuni siin siniste vastu. Igatahes pat. ülem oleks pidanud olukorras selgusele jõudma ja selle vaenlase osa enne oma kallaletungi algust purustama, mis temal oli kergesti teostatav, ja seega oma vasaku tiiva julgeolekut kindlustama.

Üldiselt sel päeval luure lonkas. Ehk küll ratsavägi enam tegutseda ei saanud, kuid 3. pataljoni vasakul tiival mets ja soo võimaldasid luure toimetamist, mida ometi ei tehtud. Liikumine sündis ikka ainult maanteed mööda; mindi seni kui vaenlane oli ees, ja siis algas otsekohe surumine. Ei otsitud vaenlase tiibu, ei selgitatud kas või lahingluuregagi vaenlase asetust, et siis selges olukorras kokku seada oma lahinguplaan, mida pärastpoole teostada.

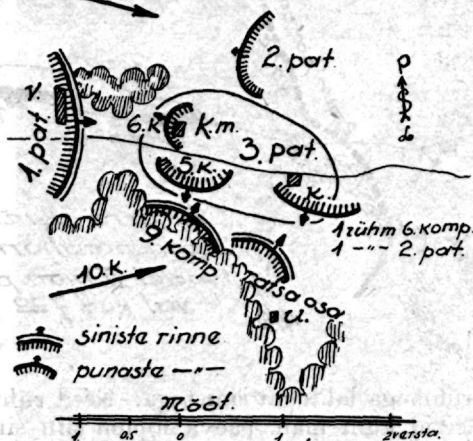
Peale K mõisa vallutamist katsus 3. pat. ülem kallaletungi teostada 6. kompaniiga. Nimetatud kompanii hiilis läbi metsa ja soo ning ründas ootamata siniseid V külas. Kahjuks oli 6. komp. tunduvalt nõrgestatud asjatul K mõisa ees lagedal väljal vaenlase tule all lamamisel ja eespool tähendatud ühe rühma saatmisega U suunas; ka ei olnud pataljoni ülemal varusid, et tarviliselt arendada seda edu.

Sel ajal asusid siniste peajõud kallaletungile. Üks nende pataljoni algas 3. pat. haaramist oma parema tiivaga. 3. pat. oli sunnitud oma rindelt üksikuid jagusid välja tooma ja neid nihutama vasakule. U küla ees olevad kaks punaste rühma olid ka taganenud maantee äärde. 3. pataljoni ähvardas haaramine. Varusid ei olnud. Punaste õnnel's tegutses siniste parempoolne pat. siin väikese hooga.

Lõppes II man. päev (olukord skeemil nr. 2).

Kuhjati väed liig lahtisele maastikule maantee äärde, kus nad kandsid asjatuid kaotusi; sellepärast ei olnud ka jõudusid kallaletungiks läbi vasakul tiival asuva metsa, või vähemalt selle ala oma käes hoidmiseks.

sk.eem nr. 2
Olukorra sk.eem 3. pat.
II man päeva lõpul.

3. manöövripäev.

3. manöövri päeva olukord. Peale lahingut K mõisa raionis punaste rügement taganes öösi L—P joonele, kus asus kaitsle. Taandumist kattis ratsavägi. Siniste peajõud olid kohale jõudnud ja kavatsesid sel päeval punaste rügemendi purustada.

Punaste 3. pataljoni asetuse oli rügemendi ülema käsukirjas nr. 4 täpselt ette nähtud: nii 2 kerge klp. jao paigutamine mingisugusele „luure positsioonile“ L ja K küladesse ja 1 kompanii — Š küla raiooni julgeoleku- ning ülejäänud osade paigutamine peavastupanu-positsioonidele.

Positsioonide omaalla võtmise lõpetamist nõuti kella 8.

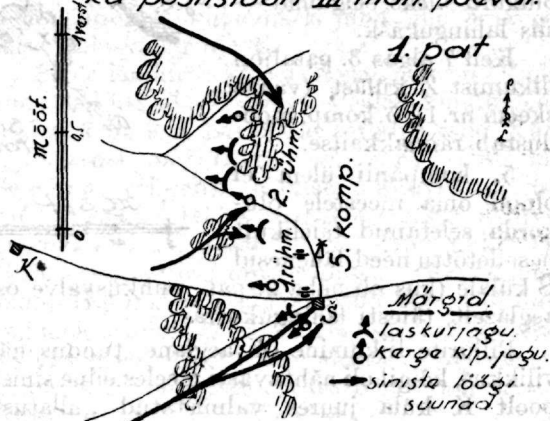
Siin segas rügemendi ülem end jälle pataljoni ja isegi kompaniitõõsede töösse, määrates kaardi järgi (sest käsukiri oli kirjutatud öösi kell 3,15) jagudele asukohti. Küllalt oleks määrata julgeoleku järgu asetuse üldjoon ja tegevuse iseloom ning peavastupanu-positsiooni eelserv. Sellevastu aga puudusid nimetatud käsukirjas niisugused tähtsad andmed, kui pataljonide kaitseservade jaotus sügavusse ja peavastupanu-positsiooni eelserv.

Julgeoleku järgu omaalla võtmine algas kell 7,15.

L ja K küladesse asusid kaks kerge klp. jagu. Nende ülesanne oli segane, nad pidid luurama kohal olles ja kaitsma oma positsiooni. Et julgeoleku järgust vaenlaseni oli umbes 2 klm, pealegi asusid eespool punaste ratsaväe osad, oli nende 2 jao ettesaatmine seesuguse ülesandega asjata. Sellevastu oleks tulnud luuret ja järelevalvet korraldada oma vasaku tiiva ees, kus maastik-kinnine. K külas asuva k. klp. jaol oli 5. komp. ülemaga telefoniühendus; seesuguses olukorras liig suur mõnusus.

Julgeoleku järgu määrati 5. komp. ilma ühe rühmata ja raske kuulipildujate rühm. Selle järgu paigunemine jättis mõndagi soovida (vaata skeem nr. 3). Nii 2. rühm oli peaaegu

sk.eem nr. 3.
3. punaste pataljoni julgeoleku positsioon III man. päeval.

joonele asetatud, komp. ülemal varusid üldse ei olnud, tiivad tuginesid metsatukkadele, mida ei valvatud, vahe 1. pat. ning 5. komp. vahel oli niisama valvamata, samuti ei teadnud komp. ülem julgeoleku järgu kaitses iseloomu. Osa nendest puudustest tuleb kirjutada pataljoni ülema arvele.

Kell 10,30 taganesid ettesaadetud 2 kerge klp. jagu L ja K küladest välja, jättes oma telefoni maha, ja kell 11,00 järgnes siniste kallalitung 5. komp. nendest metsadest, mida ei valvatud. Š küla, kui julgeoleku-positsiooni toetuspunkt, oli kaotatud ja punased taganesid. Siiski oleks tulnud veel P küla raionis vastu panna, kuid 5. komp. tõmbas end kiiresti tagasi, isegi niivõrd ruttu, et mahajäänud 2. rühmal tuli taanduda rasketes oludes. Sinised tungisid ägedalt edasi ja võtsid P küla enne oma alla, kui 5. komp. jõudis aseneda peavastupanu-positsioonile.

Et peavastupanu-positsiooni luure oli tehtud kaunis pealiskaudselt, lõppes positsiooni omaalla võtmine 6. kompaniiga alles kell 10,50. Igatahes kaevumisest ei võinud suuremat juttugi olla.

Positsiooni omaalla võtmises olid mõnedki konarused; nii oli paigunemine liig ühte joonde, ilma sügavuseta, inimesed olid asetatud mäe topograafilisele harjale ja pealegi liig tihedalt, eriti paistsid silma pat. ülema komando punkt ja üks rühma raskeid kuulipildujaid, mis olid väga nähtaval kohal mäe otsas. Kõige selle tõttu 3. pat. suurema osa paigunemine paistis vaenlasele P küla juurde hästi silma. Niisugune tihe paigunemine väga nähtaval kohal oleks sõjas esile kutsunud väga suuri ja tarbetuid kaotusi. Oli ju sellel 3. pataljoni rinde

osal võimalus oma hea positsiooni tõttu kaitset teostada ainult kuulipildujate tulega. Pataljoni vasak tiib oli viidud metsa; siin oleks vähemalt tarvilik luure ettesaatmine, mida aga ei tehtud. Positsioonile paigunemisel olid rühmad segid, mis raskendas juhtimist.

Kell 12 paiku tungisid sinised 3. pat. vasaku tiivale kallale ja viskasid selle X mõisa ette. Et seisukorda jalule seada saatis pat. ülem terve oma varu ja veel ühe rühma rügemendi varust oma vasakule tiivale appi. Nimetatud osad tungisid X mõisast edela poole raiesmikule, kus passiivselt siniseid ootama jäid. Täiesti otstarbetu vasaku tiiva ettenihutamine metsa ja varu asjatu kulutamine. Uut varu pataljoni ülem omale ei loonud.

Kui aga pataljoni ülemal oli selle varu kasutamise kavatsus vastukallaletungile üle minna, siis oli temal selleks soodus olukord: sinised suunisid oma paremal tiival asuva pataljoni suuremad jõud P talu juurde, kuna ainult üks rühm oli paremal, maantee raioonis; seega oli 3. pat. võimalus vaenlasele hoopiski anda tiivalt. Pealegi tuli see siniste pataljoni osade kaupa lahinguväljale, mistõttu olid suured soodustused nende löömiseks ka osade kaupa. Kuid puudus luure, puudus ka ülevaade olukorrast, varu seisis kasutamata ning hea juhust lasti mööda minna.

Kella 15,00 paiku oli siniste parempoolne pataljon tervelt jõudnud lahinguväljale ja tungis punaste osadele raiesmikul kallale. Mõlemal pool puudus luure, tungiti otsekohe rindelt kallale, kuna sinistel oli võimalus punaseid

kas või ümber piirata. 3. pat. ülem ei teinud midagi, et oma jõude päästa ja neid sellest tekkivast kotist välja viia.

3. pataljoni keskel ja paremal tiival vaenlane edasi ei tunginud, piirdudes ainult tulega, tamisega. Oli ju siin positsioon hea! Seda asjaolu oleks 3. pataljoni ülem pidanud ette nägema ja omad osad teisiti paigutama.

Kell 16,00 lõppes 3. man. päev. (3. pat. osade paigutus vaata skeemil nr. 4.)

4. manöövrpäev.

4. man. päeval olukord oli järgmine: punaste rügement jättis 3. man. päeval omad seisukohad maha ja taganes idapool. Sinised asusid X mõisa — A küla juurde.

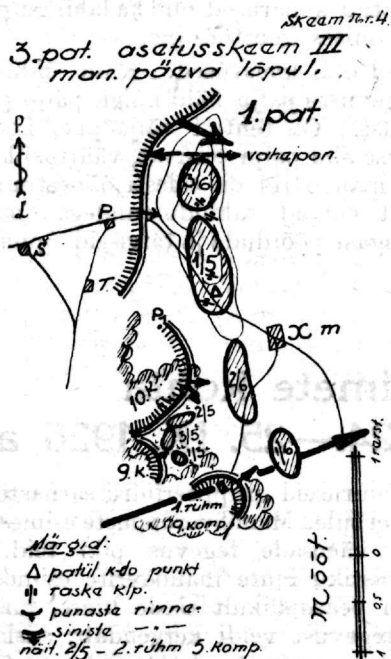
4. man. päeval punaste rügement kavatses pealetungile üle minna ja siniseid tagasi visata ning neid oma lähenevate peavägede abil purustada.

3. punaste pataljoni on määratud rügemendi varru P külasse, kuhu pidi asuma kella 9. Varu asukoht on valitud vaenlase julgeoleku-positsiooni otsekohe läheduses ja pealegi suures külas, missugune asjaolu oleks sõjakorral suuri kaotusi esile võinud tuua.

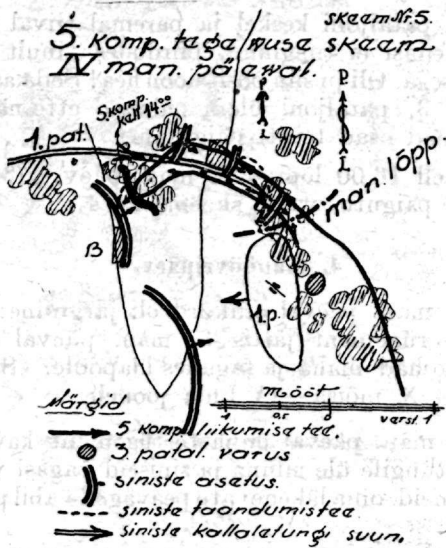
Kella 9 jõuab 3. pat. P külla. Juba kell 10,30 saadetakse 5. kompanii 1. pataljoni paremat tiiba pikendama, paremale nihkuvad kella 11 paiku ka teised 3. pataljoni osad.

5. kompaniile tehakse ülesandeks vallutada Aristova küla, kuid ei anta mingisuguseid teateid olukorrast. Ette saates läheda maa peale rännakkaitse, 5. komp. liigub niikaua kolonnis, kuni vaenlase julgeoleku järgu tule alla satub. Jälle pole mingisugust luuret ees. Hargnemine sünnib vaenlase tule all, edasiliikumine on liig lahtine, kuigi varjatud alasid on palju. Ei otsita vaenlase tiibu ja haaramise võimalusi, vaid surutakse otsekohe rindelt. Sinised on oma julgeoleku järgu liig kaugemale ette nihutanud ja pannes seal viimase võimaluseni vastu, võimaldavad seega omi osi jaokausa lüüa. Punased vallutavad A küla ja tungivad kuni metsaservani, mis idapool B küla.

Edasitungil on 5. kompanii segi läinud, komp. ülemal ei ole varusid, samuti puudub ka side pataljoni ülemaga. Kõik rühmad tegutsevad omaette, ka ei kasuta kompanii ülem väikest vaheaega, mis tekkis vastase julgeoleku järgu taandumisel, et omi osi korraldada ja kaitset organiseerida vastase võimalike vastulöökkide paraliseerimiseks. Ka ei saanud kompanii ülem oma paremale tiivale luuret, mis pärast sealt juhitud siniste hoogne

lõök oli punastele ootamata. 5. komp. paisati segi ja visati A külast välja (vaata skeem nr. 5).

5. komp. ülema taganemise korraldustes olid puudused: kui vaenlase suured jõud olid tema kallal, siis ei oleks tulnud B küla ees ootama jääda, vaid ruttu oma osad tuua A küla taha, kus olid head tulistamisvõimalused. Nüüd aga taganeti vaenlasega segamini, katsuti veel iga mõnekümne sammu peal kuulipildujatest tulistada, mille tõttu kompanii oli kadunud. Kui kompanii ülem oleks end ruttu vaenlasest lahti kiskunud, kattes taandumist valitud seisukohtadelt tulega, oleks kas või suurte kaotustega ikkagi võinud taganeda, ja vaenlasele, kes liig lahtiselt peale tungis, suuri kaotusi tekitada ning rinnet alal hoida.

Selajal asub 3. pataljoni rügemendi varuna 1 klm kaugusel A külast, kuid ta teeb õige vähe, et seisukorda siin päästa. Vahepeal allutakse 5. komp. 1. pataljoni ülemale, kes teeb korralduse nimetatud kompaniile edasitungiks, kuid need teated jõuavad alles siis 5. kompanii ülema kätte, kui kompanii on segi löödud ja taganeb oma pataljoni peale.

Lõpeb IV manöövripäev.

Manöövrid olid seega lõpnud. Algab suviste tööde ja manöövrite tulemuste kasutamine ning õppetöö kontroleerimine. Tööd on tehtud, ainult mõningad küsimused on vähe tahaplaanile jäänud, mis tahaksid kohendada.

Eriti tuleks järgmisi asjaolusid edaspidises töös silmas pidada:

1. Tööde organiseerimises ja juhtimises. Iga õppuse eel ja veel rohkem manöövritel tuleb alati oma alluvatele seletada tekkinud olukorda ja ülesannet, siis leiab ülesanne palju paremat täitmist ning iga mees on oma tööst huvitatud. See nõue tuleb täiesti kasvatada igas sõjaväelases. Samuti tuleb rõhku panna igakülgse initsiatiivi arendamise peale. Kui ülema käsus on mõni punkt vahele jäänud või segane, siis tuleb teha kõik, et selle asjaolu kohta selgusele jõuda, mitte aga asuda puuduliku käsu punkti peale täitmisele. Näeb ju kõrgema ülema käsk ette ainult lõpusihi, mida tahetakse kätte saada ja mõningaid üksikasju tulede ja juhtimise kohta, kuna ülesande täitmisel täitjal on täielik vabadus. Siin tuleb temal tööle rakendada kõik oma osavus ja kavalus.

2. Samuti tuleb luure ja julgeoleku teenistuse peale rõhku panna. Meie väikesed väed on selleks liig kallid, et neid kolonnides lasta sattuda vaenlase tule alla ja tegutsemises ainult rinnaga vastast tagasi suruda. Otsida vaenlase tiibasid ning nende vastu tegutsemine, relvade igakülgne kasutamine ja oma elavjõu hoidmine on ühed suuremaid nõudeid meie taktikas. Mõningad eelpool kirjeldatud konarused olid ka lahingutegevuses, sidepidamises, koostöös jne.

Need olid konarused. Kuid üldiselt tundus tegevuses palju häid külgi, palju püüdmist ja oskust. On tehtud väljaõppe, koostöö ja juhtimise alal palju püsivat, väärtuslikku tööd, nii et manöövrid on täiesti õnnestunud ning väeosad võivad rahuldustundega oma kodulinna tagasi pöörduda ja talviseid õppusi alata.

Märkusi õhuluure andmete kohta N. rügemendi manöövritel 24.—25. IX. 1926 a.

Meie lennuväe õppeluure tegevus on võrdlemisi väga raske, kuna manööverijate väeosade vähese arvu tõttu tuleb lendur-vaatlejal tegemist teha peaaesjalikult väikesemate koondustega; üles otsida tuleb peaaegu üksikuid kaarikuid ja sõdureid, et oma ettekandelehele midagi märkida; pataljoni, veel vähem rüge-

mendi suuruseid gruppeerimisi sarnastel juhustel ette ei tule. Manööverõppuste esimesel poolel piirdub väeosade tegevus piki teid, nii et õhulaevastiku luure manöövrite esimestel faasidel on peaaesjalikult teede luure, mis tähendatud tegevust veidi kergendab; siiski nõuab õigete luureandmete kogumine ja tabamine

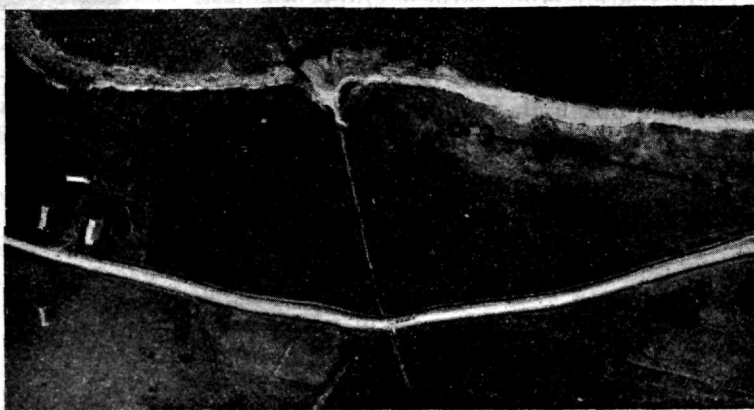
suurt vilumust kõigepealt lendava personali poolt eelpool tähendatud põhjustel.

Teiselt poolt võimaldab väeosade õre tegevus soodsaid tingimusi selleks, et oma kavatsumisi ja liikumist õhuluure eest varjata. Seega on õhuluure õppused või demonstratsioonid manöövritel ühesuguselt tähtsad niihästi maa peal tegutsevatele vägedele, kui ka lennuväele enesele — on ju meie lennuväelased tähendatud alal vähe praktikat saanud, kuna puuduvad abinõud ja meetodid vastavaid harjutusi pidada oma jõududega. Maa peal tegutsevad väeosad harjuvad omakorda alati nägema peade kohal tiirlevaid lennukeid; viimaste tegevusega arvestamine läheb nendele pikapeale luusse ja verre — õpitakse õhujõudude tööd tundma, neid jälgima ja oma tegevust selle järgi kooskõlastama. Üksikute küsimuste valgustamise ja faktide allakriipsutamise mõttes oleks huvitav läbi vaadata neid tagajärgi, mis saavutatakse harjutustel või manöövritel.

24.—25. IX. 1926 a. ära peetud N. jalaväe rügemendi manöövritest võtsid osa peale muu ka luurelennukid. Jättes kõrvale õhuluurest saadud andmete taktikalise väärtuse hindamise, piirdume siinkohal ainult sellega, mida peab iseäraliselt üles märkima õhuluurega ühenduses olevate väeosade maskeerimise küsimusega.

Üht väegruppi ära peita või maskeerida lennuki eest on sedakergem, midaväiksem on see väegrupp. Selles mõttes on opereerimine õredate osadega väga soodus; tarvlik on igal juhul päeval liikuvaid vägesid jaotada väikeseks osadeks, kõigeenam rühmadeks, ja anda nendele võimalikult suuremad intervallid (mitte vähemad, kui rühmakolonnid 3—4 kordne pikkus). Ühtlasi on tähtis, et maapinnal tegutsevad väeosad oskaksid kohaneda maastikule ja arvestada maastiku fooni ja sellel laiali paisatud esemete värvi ja vormi iseloomuga, mis lendurvaatlejale käesolevas kohas ja käesoleval aastaajal silma paistab. Seda kohanemist on võimalik teostada kõigeprimitiivsemate abinõudega, kui silmas pidada lennuki kõrgust (sõjaoludes vähemalt 2000 mtr) ja neid tingimusi, milles tuleb töötada lendaval personalil. Igal juhtumisel peavad väeosad juhid silmas pidama kaks eeltähendatud põhimõtet grupi suuruse ja kohanemise (nn. kamuflageerimine) asjus, kui nad enestele ülesandeks on seadnud väeosade varjamise lendurvaatleja silma eest.

Lendurvaatlejale paistavad ülalt kõik kehad ja esemed sootul teisel kujul (vertikaalne projektsioon), kui inimene on harjunud neid nägema olles maapinnal: vankrimees hobusega ei paku õhust vaadates oma harilikku siluetti, vaid paistab ruudulisena tumedana lapina, millel must või valge täpp ees; inimene paistab mustana täpina, millel sagedasti terav nool taga, s. o. vari; mets ei esine oma sakilise äärekontuuriga, vaid annab laialiraputatud rohekate või hallide takkude või sambla mulje jne. Lendurvaatleja peab palju harjutama, et ühe või teise ebahariliku kuju tähendust ära määrata; sagedasti on otse võimata kindlaks teha, mida silma sattunud projektsioon kujutab — jalgrada või kiviaeda; tiiki, auku või võsastikku, või midagi muud. Esemete poolest kirju maastik pakub sarnaseid raskusi igal sammul. Juurde lisatud õhuülevõtetest võib igauks seesuguseid enesele arusaamatuid märke leida.

Pilt nr. 1.

Pilt 1. kujutab ülevõtet, mis tehtud 24. IX kell 8.40 Tallinnast Lehmja m. viivast maanteest Männiku talu ja kõrg. 17,7 raionis (kaart 1:25000 IV—29). Ülevõttel on näha maanteed mööda liikuv grupp — kolm võrdsetel intervallidel asuvat musta täppi ja taga H-kujuline valkjas märk. Harjumata silm ei tea siin otsekohe aimata, et tegemist on rännakkorras asuva patareiga, mis liigub Männiku talu poole; patarei ülemgi näib ratsa sõitmas kolonnid ees. Ülevõte on tehtud 1700 mtr kõrguselt, mis meie oludes peaaegu lahingukõrgus. Sarnasel viisil liikuv patarei on kõigepealt suurepäraseks märgiks ülevõtte tuleandmiseks kuulipildujatest või pomidega, kuna märgi pikkus umb. 15 mtr (pildi mõõt — 1:4000.) Kui patarei ülem oleks soovunud oma patarei ära varjata, siis arvesse võttes maastiku värve oleks ta pidanud suur-tüki ja eeliku viima maantee valge tolmuse osa pealt teeäärsele tolmusele rohule, mis hal-

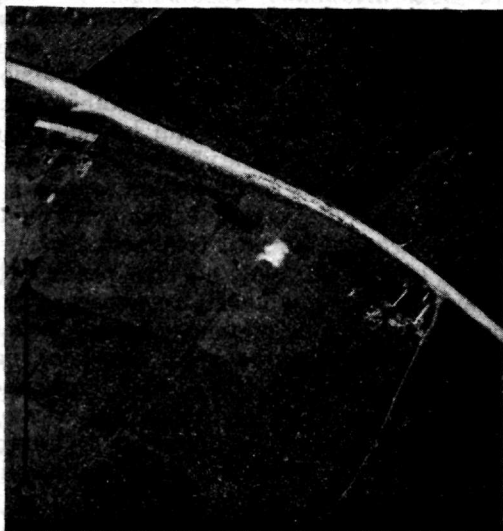
lina paistab nagu on seda suurtükk ja eelik. Hobused aga oleks ta pidanud eest ära rakedama ja paarikaupa eraldi ära paigutama teeäärse tumedama kraavi ja võsastiku foonile. Iseenesestki mõista peab kirjeldatud paigutamist läbi viima veel enne, kui lennuk on ligidale jõudnud. Luure mõttes on lennuk kardetav juba siis, kui ta paistab umbes 15° all võrreldes horisondiga — siis on ta peade kohalt veel umbes 8—10 klm eemal; nii kaugele vaatleja silm ei ulatu. Nüüd läheb veel aega 2—3 min. (vastutuulega rohkemgi) kuni ta peade kohale jõuab.

Samal ülesvõttel pildi põhjapoolsest äärest maanteed mööda umbes 1 cm eemal teeääres on endid ära varjanud umbes 80 meest (2 rühma) jalaväge; peab õige suure hoolega vaatama, et neid sealt üles leida. Kui arvesse võtta, et lennukõrgus pole veel täielik (2000 mtr) ja mehed koondunud liig tihedalt, võime arvata, et lendurvaatleja võib sarnast gruppi kindlasti ära märkimata jätta, iseäranis veel kui maskeerimine oli läbi viidud aegsasti. Jättes aga rühmad teele varjamata pakuksime lennukile märgi, mis umbes 25 mtr pikk. Sarnane märk on kuulipildujast ja pommidega kindlasti tabatav ka 2000 mtr kõrguselt.

Pildilt näeme, et tee on kõige heledam esetervel maaalal, millel võib kergesti ära tunda musta täpi järgi koguni üksikuid inimesi. Andeksandmata viga oleks olnud sarnasele teele jätta jalaväe kolonni, kui võimalus on teda kõrvale viia tumedale foonile — kraavi ääre, võsastikku või lihtsalt põllule. Väga kasulik on liikumist mõneks ajaks üldse seisma panna, iseäranis veel kui lennuk asub hädaohhtlikus vaatealas. Peab meeles pidama, et kui lendurvaatleja all midagi tähelepanu vääriwat ei leia, laseb ta otseteed edasi lennata; kõigeenam 3—5 min. järele on ta kardetavast soonist juba eemal ja, liikumist võib jätkata. Võbiseval masinal asudes ja vaadates läbi udutava (vualiseeriva) ja sinendava õhukihi, kaotab vaatleja silm üksikud täpid laial tumedal pannool kindlasti ära, või ei märka neid üldse. Analooiline nähtus sünnib ja on füsioloogiliselt seletatav, kui vaadata teravalt värvilise laua peale — siis kaovad pea silmist lauale märgitud tumedad täpid, mis tähelepanu tsentrist eemal asuvad. Äärmärkimiseks peab neid kõiki üksikult ja teravalt fikseerima.

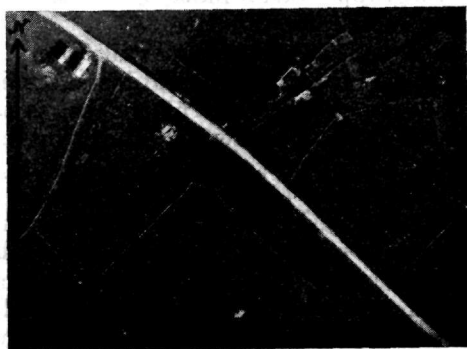
Talvisel ajal pakub meie kliima sootu vastupidist pilti: põllud ja väljad on puutumata lumest valgeks värvitud, ja läbitallatud teed esinevad vaateväljas süsimustadena lintidena. Sarnastel tingimustel peab juba teede foonil otsima varju lennuvaatluse eest.

Pildid 2. ja 3. kujutavad ülesvõtteid, mis tehtud samal 24. IX kella 9.40—9.45 vahel

Pilt nr. 2.

endisest maanteest kõrg. 21,7 raionis (kaart IV—29; 1:25000). Maskeerimise mõttes pakuvad ka need pildid huvitavat materjali. Pildil 2. näeme maanteed mööda liikuvat vööri. Õige raske on otsekohe otsustada, mis siin õieti on: moonakaarikud, väliköögid, veoantod või midagi muud. Kõik see voor liigub, sest 5 min. järele leiame tema eelasuva üksiku talu kõrval teede nurgas väljale asunuvat (pildil 3). Vahepeal vilksatab valge suitsupilveke ja annab vaatlejale selge tõenduse, et tegemist on soomusautotega: luureandmete

Pilt nr. 3.

kogumiste alal on temal igatahes uus trump juures. Arusaamataks jääb, mida mõtles saavutada selle tuleandmisega kahuri ülem, sest selge on, et juhuslise ja üksiku paigutamisega 2000 mtr kõrgusel, ligi 200 klm kiirusega liikuva ja virageeriva lennuki pihta mingisuguseid tagajärgi kätte ei saa. Enese

avalikukstegemise poolest on aga see täiesti lubamata.

Talu juures puhkusele asunud voorigrupp on omale maantee poolt koguni teeraja läbi tallanud, mis nagu kapelmeistri sõrm paistab näitavat: „Ennäe, kus!“ Näeme siiski, et tumedale foonile asunud grupp on märksa vähem silmapaistev, kuna liikumisel maanteed mööda on võimata teda tähelepanemata jätta. Maskeerimise mõttes oleks ehk veelgi kenam, kui üksikud autod ja kaarikud oleksid asunud taluhoonete päikesevarju või talu nurgal asuvate heina- või õlekuhjade vahele; üksikuid veoriistu oleks võinud paigutada talu juurest kõrvale viiva põllutee äärde. Vooi suurust silmas pidades oleks ta peaaegu tervelt ära mahtunud taluhoonete päikesevarju.

Ei ole kasulik lendurvaatlejale ära näidata väeosa liikumise suuna. Taktikalise tähtsuse kõrval on vaenlase liikumise suuna kindlaks tegemine tähtsaks orienteerumise abinõuks, iseäranis kui vahepeal ette tulnud pilvede tõttu vaatlemise võimalus mõneks ajaks oli katkenud ja avanes uuesti pilvedes tekkinud „aknate“ läbi. Läbi seesuguse akna all paistev maanteegrupp üksiku taluga tee kõrval ei anna orienteerimise mõttes mingit tagatist; vaenlase vägede liikumise suun aga võib siin ehk väga abiks olla.

24. sept. manöövrite õhuluure näitas, et mõned väeosad panid lennuki ilmumise tähele

liig hilja, nii et vaatleja nende varjulepitemist on juba märganud (näit. väeosad kell 8.20 Mõigu surnuaia ja Alliku tuuleveski raioonis). Ratsaüksused ei püüdnud endid üldse mitte varjata, kuigi just nendele see peaks lihtne olema. Võimalik, et raskusi teeb lendmasina tuleku märkamine, iseäranis kui tuleb vaadelda käigu peal, vastu päikest või pilvise ilmaga. Siin peab sidevaatlejaid tublisti harjutama.

Hiljem umbes kell 9.45 ette võetud õhuluure näitas, et jalaväe osade varjamine on juba märksa parem. Paari rühma ahelik Sepa talu ja kõrg. 23.55 vahel paistab küll silma, kuid põhjuseks on asjaolu, et ahelik liigub püsti: võib olla oli see temale tarvilik. Hea oli väeosade varjamine Assaku v. kõrtsi juures, kus väeosad oletuse järgi pidid olema; märgata võis seal aga õige vähe. Siinjuures peab veel konstateerima, et õhuvaatlus oleneb suurelt ilmastikust; kõva, pilduv tuul, uduloor, madalad pilved, valgustus, kõik see võib õhuvaatlust raskendada.

Läbitehtud luureharjutused on suureks kasuks lennuväe lenduritele ja vaatlejatele, kuna tähendatud alal puudub pikem praktika. Vilumatuse arvele tuleb kirjutada need puudused, mis ilmsiks on tulnud luureandmete kogumisel ja kasutamisel. Lennuvägi peab kasutama igat juhust, mis pakub võimalust igasugustel tingimustel lahinguluuret toimetada. H. J.

Rohkem tähelepanu suvilaagritele ja talvistele õppustele.

Juba pikemat aega seisab päevakorral ilus kavatsus — luua kogu meie kaitseväele ühine laager ühise õppevälja-laskeplatsiga. Sarnase kavatsuse teostamine oleks muidugi väga soovitav, kuid küsimus kas jõuame kunagi niikaugemale. Vaevalt küll et niipea, sest paljude takistuste kõrvaldamine nõuab igatahes aastaid. Ootama jääda oleks kaitseväge väljaõppele aga kahjulik. Tegelik elu ei lubagi sarnast ootamist, vaid otsib enesele teid, milliseid mööda edasi sammub. Nii on mitmed väeosad juba asunud omal jõul endi suvilaagrite korraldamisele. Sellejuures on loobunud telkide muretsemisest, kui võrdlemisi kallist sõdurite päavarjust. Telkide asemel ehitatakse barakke, mis oma odavuse juures meie oludes ka elamiseks sündsamad on, kuna aga barakke ei ehitata lühikeseks ajaks, vaid nende iga tuleb võistada vähemalt mõnekümne aastaga, siis võib oletada, et ühislaagri ehitamine üldse vaevalt on teostatav. Nähtavasti tuleb juba leppida mitme suvilaagriga, kuid nende

ehitamine, korraldamine jne. peaks sündima kindla, üldise kava järgi. Missugustele nõuetele laagriplats üldiselt peab vastama, on kõigile selge, kuid mõne põhimõttelise küsimuse juures tahaks peatuda üldjoontes pikemalt.

Igas laagris peaksid esitatud olema kõik väeliigid, olgugi väikesearvuliselt. Laagris ei tohiks puududa ka õppeväli, mis võimaldaks igasuguste õppuste läbiviimist kõikidest väeliikidest moodustatud lahingurühmadele. Sarnased õppused peaksid võimalikult tihedamas ühenduses olema lahingulaskmistega. Ühised õppused, ühine elu, ühised huvid, ühine eesmärk jne. kindlustavad ühisel õppeväljal kõigeparemini edu väeliikide koostöötamiseks. Kuid üldise eesmärgi kättesaamiseks on koostöötamise oskusest veel vähe; sellejuures peab iga väeliik osavalt suutma täita ka oma eritulesandeid. Järelikult peab õppeväli väeliikidele võimaldama täies ulatuses nende eriõppuste takistamatu läbiviimist.

Et väeosad eriõppuste ajal üksteist ei segaks, et neil oleks võimalus õppuste nõuetele vastavalt õppevälja tehniliselt ette valmistada, tuleks kogu üldväli jagada sektoriteks ja igale väeliigile kindlaks määrata alaliseks kasutamiseks oma sektor. Laskmiste ja õppuste edukaks läbiviimiseks peab õppeväli vastavalt sisse olema seatud. Kahjuks jätavad meie õppeväljad tehnilise sisse- seade ja otstarbekohasuse mõttes paljugi soovida. Asutus, kellest nende puuduste kõrvaldamine oleneb, ei suuda siin ka parema tahtmise juures midagi parata, sest tal puuduvad selleks lihtsalt tarvilised rahasummad. Väljapääsu tee tuleb siin väeosadel enestel leida ja puudused omal jõul kõrvaldada. Seda võivad nad ka aga ainult siis, kui igapäevale antakse alaline sektor eriõppuste ja laskmiste läbiviimiseks.

Möödunud suviõppustel andsid tähendatud puudused mõneskohas end õige teravalt tunda. Näiteks tuli teostada laskeharjutusi väikesekaliibrilistest kahuritest ühisel õppeväljal, kus puudus selleks otstarbeks isegi kõigeprimitiivsem laskeplatsi sisseseade. Nõrgad olemasolevad koopad kindlustasid mehi küll püssikuulide hädaohu eest, kuid mürsukildude vastu ei pakkunud nad mingit varju. Isegi selle puuduse kõrvaldamine oli võimata, kuna laskmisteks puudus alaline sektor, kus oleks võinud omal jõul sellel alal puudusi kõrvaldada. Mõistagi ei piirdu laskeplatsi ettevalmistamine ainult varjete ehitamisega. Tarvis ju veel on ka sisseseadet, mis võimaldaks märkide ilmumist ning kadumist, nende igas suunas liikumist vastava kiirusega jne. Üldse peaks laskevälja korraldus võimaldama väeliikel läbi viia igasuguseid õppusi ühenduses laskmistega, millised kujutaksid tegevust organiseeritud vaenlase vastu, kusjuures iga tegevuse objekt oleks asetatud tegelikku lahingolukorda. Vaevalt suudavad laskurit lahingus kiirelt liikutavat tanki või soomusautot kahjutuks teha, kui neid õppeväljal on harjutatud tulistama ainult paigalseisvaid. Samuti on ilma vastava vilumuseeta vähe lootust tabada liikuvat ratsanikku või jalaväelast. Tõusvad ja langevad märgid, milliseid praegused õppeväljade sisseseaded tulistada võimaldavad, ei kujuta kaugeltki mitte tegeliku lahingu liikuvaid märke. Õppeväljade korraldamine, nende tehniline ettevalmistus ja seal õppuste läbiviimine nõuab loomulikult suuri jõupingutusi, vaeva, osavust ning rahalisi kulusid, kuid rahuajal kulutatud energia tasub end võitluses mitmekordselt. Väeliigid, saades vastavad korraldused ja sektorid õppeväljadel, kõrvaldavad tähtsamad puudused omal jõul juba lähemas tulevikus.

Väeliigi või väeosade eriõppuste läbiviimisel alati ühel ja samal sektoril on küll ka omad halvad omadused, kuid nende mõju väeosade väljapääsu peale lõpuliselt kokkuvõttes on siiski võrdlemisi väike, nii et sellega arvestada ei tule.

Eriti kaotavad nad oma tähtsuse, kui õppusi liig sagedasti korraldatakse väeliikidest kombineeritud gruppidega, ühenduses lahinglaskmistega, kusjuures terve õppeväli on selle grupi kasutada.

Arvestades meie ilmastikuga, kus talve kestvus keskmiselt umbes pool aastat, ei või sõjaväe väljaõpe piirduda ainult suviste väliõppustega, vaid neid tuleb korraldada ka talvel. Kõige kohasem oleks ka seda teostada laagrites. Suvilaagritesse tuleks ehitada tarviline arv barakke, mis oleksid kõlbulised ka talviseks elamiseks. Iga väeosade või väeliik saadaks järgimööda omad üksused teatud ajaks laagrisse õppeväljadel talviste väliõppuste läbiviitmiseks. Nii oleks laagris ka talvel, olgugi väikesearvuliselt esitatud kõik väeliigid. Missuguse arvu inimesi iga väeosade või väeliik korraga laagrisse saadab, oleneb ära väliõppuste iseloomust, väeosade suurusest, organisatsioonist ja teistest teguritest, kuid tingimata peaks talve jooksul kogu väeosade koosseis üksuste kaupa laagris läbi tegema välised õppused kindla kava järgi. Nagu tähendatud, on väeosadel arvatavasti võimalik väikesel arvul inimesi laagrisse talvistele õppustele saata, kuna suuremas ulatuses tuleb talvel ikkagi õppused läbi viia alalistes asukohtades. Et alaliste korterite lähedal puuduvad meil vastavad õppeväljad, siis loomulikult ei saa praktilisi õppusi laiemas ulatuses teha maastikul, vaid tuleb leppida õppuste läbiviimisega olukorra tingimusi arvesse võttes. Kuid olgu olukord ja võimalused millised tahes, õppuste iseloom peab ka talvel olema praktiline. Üldiselt on puuduste päale juba paljukordi tähelepanu juhitud, kuid ainuüksi sellest on vähe kasu.

Talviste õppuste küsimus on sedavõrd laialt ulatuseline, et selle põhjalikum käsitamine ajakirja veergudel võimata on. Seepärast puudutan lühidalt ainult ohvitseride talviseid õppusi. Ka sellest on varem juttu olnud ja üsna õieti tähelepanu juhitud mõnede puuduste päale.

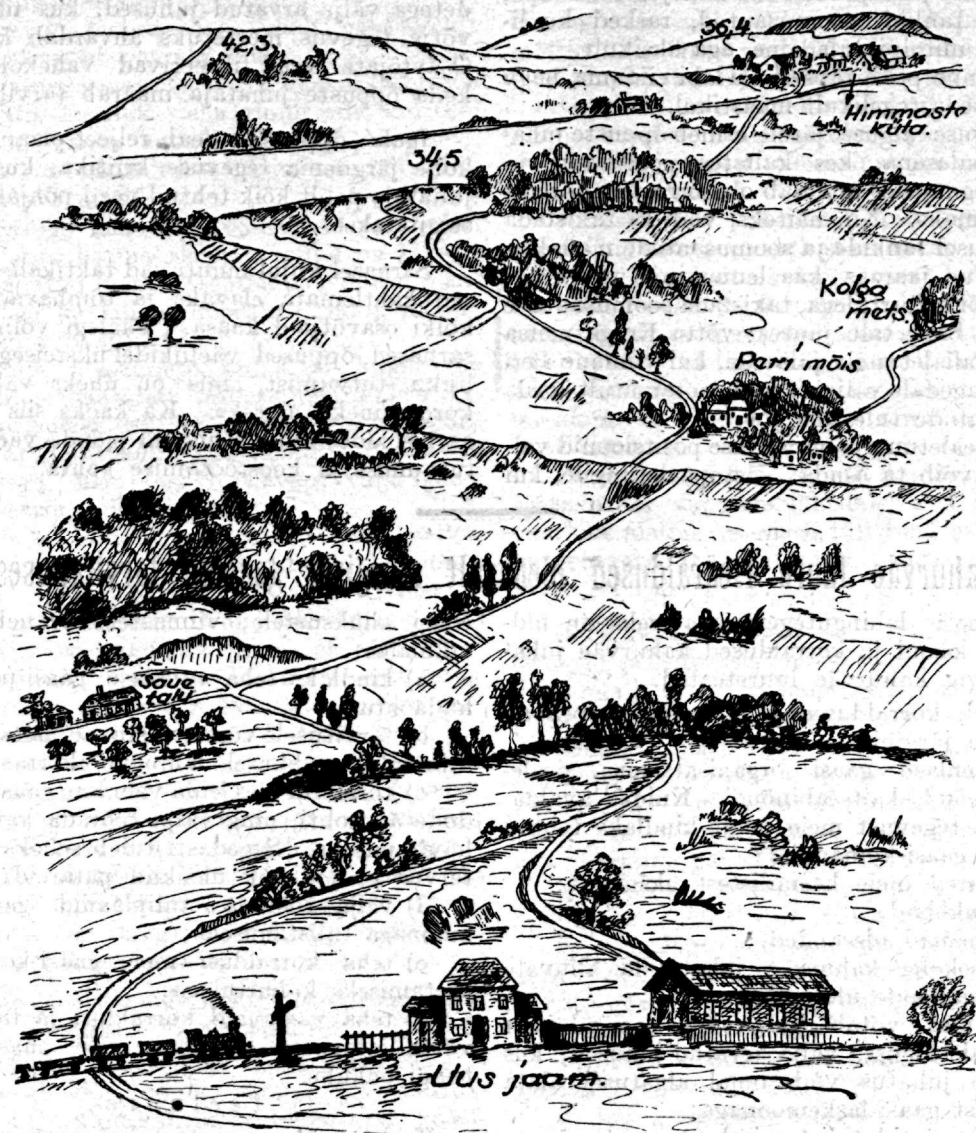
Meie ohvitseride talvistel õppustel on nimelt liig palju loenguid ja ettekandeid, mida tuleks märksa vähendada. Loengud või ettekanded pakuvad huvi ainult siis, kui nendes esile tuuakse ikka midagi uut, mis kuulajatele muidu kättesaamata või kui teatud küsimuse põhjalik lahendamine ilma lektori-spetsialistita võimata on.

Ka taktikalised õppused jätavad meil paljugi soovida. Nad on enamasti muutunud šabloonilisteks ja neid teostatakse kaartidel, mis vaevalt suuremat kasu toob. Iga taktikaline õppus peaks läbi viidama ühiselt, kõikide väeliikide osavõttel. Õppus peaks sündima kaartidel ja reljeef-plaanidel. Kaart peab täpselt vastama reljeef-plaanile, kuid teises mõõdus. Näiteks, kui kaart on mõõdus 1:25.000, peab vastava reljeef-plaani mõõt olema vähemalt 1:2.500, või

kui võimalik, siis isegi 1:250. Reljeef-plaan peab kujutama tõetruud maastikku, et õppustest osavõtjad „ilma ettekujutusest“ endi tegevuse kooskõlastaks maastikuga (reljeef-plaaniga), mis nendel silmade esel.

Reljeef-plaan tuleks valmistada liiva ja savi segust, mis ei lagune ega ka kivistu niivõrd, et seda tarbekorral enam muuta ei saa. Iga õppuse järele tuleb valmistada uus reljeef-plaan.

andes grupi ülemale ülesande, annab ühtlasi temale ka tarvilikud teated vaenlase kohta (õhuluure andmed jne.), kasutades sealjuures ainult kaarti. Saades õppuste juhatajalt andmed vaenlase kohta, ülesande ja teised tarvilikud juhtnöörid, seab grupi ülem tegevusplaani kokku ja teeb kaardi järgi kõik korraldused eeloleva operatsiooni läbiviimiseks. Pääle selle loovad allüksuste ülemad endile esialgse tegevuskava,

Näide. Lahingugrupi (1. rüg. jalaväge ühe tankide kompanii toetusel, 2 kahurpatareid ja 1 divisjon ratsaväge ühe soomusautode rühma toetusel), kelle asukoht Uue jaama ümbruskonnas, ülesandeks on kallale tungida vaenlasele, kes asub kõrgustikul 34,5, vallutada tema positsioonid, visata ta Himmaste küla taha ja võtta kõrgustikud 36,4—42,3 oma alla, kus end kindlustada kaitseks (v. joonist.). Õppuste juhataja,

teevad vastavad korraldused jne., kasutades sellejuures kaarti, kuivõrd see tarvilik oleks operatsiooni läbiviimiseks tegelikul maastikul. Kui kõik korraldused kaardi järgi on tehtud, asutakse reljeef-plaani juure, mille pääl operatsioon tehtud kavade ja korralduste järgi läbi viiakse. Enne tegevuse algust reljeef-plaanil laseb õppuste juhataja, kui leiab seda tarvilikuks, ühe või mitme väeliikide esitajatel tut-

vustada osavõtjaid vastava väeliigiga, tema relvade taktikaliste ning tehniliste omadustega jne. Sel teel õpivad väeliigid üksteist paremini tundma ning omatakse kiiremini koostötamise põhimõtted, mis vaevalt ununevad pääle ühisõppust. Kui õppuse juhataja leiab, et tegevus võib alata reljeef-plaanil, annab ta selleks käsu, mille järele väeosad erimärkidega lähtekohtadele paigutatakse ja tegevus algab. Erimärkidega tähistatakse jala- ja ratsaväe osad jagude kaupa, kahurid, tankid, soomusautod, rasked kuulipildujad, miinipildujad jne. aga üksikult.

Ülesanne peab täpselt nii läbi viidama, nagu tehtaks seda tegelikult maastikul.

Tegevuse alguse järele esineb õppuste juhataja vaenlasena, kes kaitstes positsioone ja muidu tegutsedes muudab olukorra järk-järgult keerulisemaks. Nii, näiteks, võib ta takistada kohe algusel tankide ja soomusautode mahalaadimist Uue jaamas kas lennukitelt pommitamisega või kahurtulega, takistada soomusautode liikumist Saue talu juures; võtta Kolga metsa servast kallaletungiv jalavägi, kui viimane Perimõisast lagedale väljale ilmub, ootamatult ägeda soomusautode tule alla jne.

Kui pealetungija on vastase positsioonid valutanud, võib ta asuda vastupealetungile, kui

olukord seda võimaldab. Kaitsetegevus ei tohi kanda milgil tingimusel fantastilist iseloomu, vaid ta peab täitsa kooskõlastatud olema maastikuga (reljeef-plaaniga) ja pealetungija tegevusega. Samal alusel peab ka pealetungija tegutsema. Mõlemad pooled peavad täpselt arvestama aega.

Tegevuse algusest kuni lõpuni ei või õppuste juhataja enam segada osavõtjaid oma näpunäidetega, välja arvatud juhused, kus mõne osavõtja tegevus mõttetuks ähvardab kujuneda. Osavõtjate vead fikseerivad vahekohtunikud, keda õppuste juhataja määrab tarvilise arvu.

Igale õppusele peab reljeef-plaani juures kohe järgnema tegevuse kriitika, kus õppuse juhataja poolt kõik tehtud vead põhjalikult ära selgitatakse.

Sarnasel kujul muutuvad taktikalised õppused kahtlemata elavaks ja tõmbavad huviga kõiki osavõtjaid kaasa. Päälegi võimaldavad sarnased õppused väeliikidel üksteisega põhjalikku tutvumist, mis on üheks väliõppuste kordamineku aluseks. Ka kaoks siis tarvidus garnisonides erilisi loenguid pidada väeliikidega tutvumise ja koostötamise kohta.

Kahurväe luure iseäraldused olenevalt mürgiste gaaside tarvitamisest.

Kahurväe lahingutegevuse aluseks on üldjuhatused käsud ja korraldused kahurväe juhatusele ning kahurväe luureteated.

Käsud, korraldused ja luureteated peavad sisaldama järgmist:

a) vaenlase gaasi organisatsioon: pealetungiabinõud, kaitseabinõud. Kuidas avaldavad oma tegevust meie poolt kindlaks tehtud vaenlase gaasi-komandod?

b) teated meie keemilistest üksustest:

1) asukohad,

2) lähemad ülesanded,

3) otsekohe kahurväe juhatusele alluvate gaasi-komandode ülesanded.

c) kuidas võtab kahurvägi osa üldisest gaasi pealetungist, välja arvatud juhused, kus kahurväe juhatuse võib omal algatusel alata tulistamist gaasi-laskemoonaga;

d) juhtnõupid tulistamiseks:

1) laskemoona liik,

2) tulekestvus,

3) tulistamise järjekord;

e) teated kas oma või vaenlase vägede poolt gaasitatud maaala kohta;

g) teateid meteoroloogilise- ja gaasiluure üle neil juhustel, kui luure ülemad ei allu kahurväe juhatusele;

h) gaasihäire signaalid: üldised ja kohalikud. Saadud teated annab kahurväe juhatuse

edasi allüksustele; viimastele avaneb sellega võimalus:

a) kindlaks teha vaenlase gaasi-pealetungi hädaohtu;

b) tarvitusele võtta vastavad kaitseabinõud: liikumisel, puhkusel, lahinguolukorras j. n. e.

c) kiiremini üles leida vaenlase gaasi-komandode asukohti, ning välja töötada kava nende hävitamiseks. Sagedasti tuleb selleks määrata terved grupid ehk üksikud patareid;

d) välja töötada tuliplaanid gaasi-laskemoonaga tulistamiseks;

e) teha korraldusi meie gaasi-komandode toetamiseks kahurtulega;

g) teha vastavaid korraldusi ja tarvitusele võtta ettevaatuseabinõud meie gaasi-kallalitungi puhuks.

Teeluure.

Teeluure ülem varustatakse järgmiste teadaolevate andmetega:

a) vaenlase gaasikomandode asukohad ja gaasitamise abinõud;

b) gaasitatud maaala skeem (skeemil peab ära märgitud olema: kunas, kelle poolt ja misguse gaasiga mürgitatud);

c) meie gaasi-komandode lähemad ülesanded.

Teeluure ülem, alates liikumist, saadab ette ühe või kaks piilurit, kes on kohustatud varakult hoiatama luuresalka varitseva gaasihäda-

ohu eest (kui teeluure eel liiguvad jala- või ratsaväe luuresalgad, siis võib piilureid ette mitte saata). Piiluritele antakse kaasa vastavad abinõud (reaktiiv-paber, plated j. n. e.). Luuresalk ei tohi kunagi lootma jääda ainult piilurite peale, vaid peab alati ise valvel olema. Ainsamaks ja peaaegu kõige kindlamaks hoiatajaks on inimese nina. Nii näiteks fosgeen on mädaneva heina lõhnaga, kloor — terava lämmastava lõhnaga.

Teeluure peab kindlaks tegema:

- a) kas on tee vaenlase poolt gaasitatud;
- b) gaasitatud pindala suurus;
- c) missuguse gaasiga tee on gaasitatud (seda on võimalik kindlaks teha ainult siis, kui teeluurele on kaasa antud vastavad abinõud);
- d) kas on hädaohuta liikumiseks võimalik kasutada kõrvalteid.

Luuresalga ülem on kohustatud oma ettekandes juure lisama skeemi, millel on täpselt ära tähendatud kindlakstehtud gaasitatud maa-ala, ühtlasi ka lähem kõrvaltee, mida mööda kahurvägi võib liikuda.

Teeluure ülesannete hulka ei kuulu tee puhastamine gaasidest, milleks määratakse erikomando selleks eriti välja õpetatud meeskonnast. Kui kahurvägi liigub kolonnis ühes teiste väeliikidega, siis saadab jalavägi välja gaasi neutraliseerijate komando.

Teeluure, valides peatus- ja puhkepaiku, peab erilist rõhku panema maastiku iseloomu peale ja välja selgitama kuivõrd soodus on maastik gaasikaitseks. Tuleb tähelepanu pöörata varjuvusvõimaluste peale, et oleks võimalik hoiduda vaenlase lennukite eest ning pommitamise ajal saaks hobuseid ümber paigutada vähem hädaohtlikku kohta.

Teeluure ei või kunagi garanteerida, et läbikäidud maastik jääks puhtaks gaasist, sest vaheajal võib vaenlane ette võtta uusi gaasitamisi (kahurväe, gaasipildujate j. n. e. abil). Et ära hoida gaasimürgitusi, peab iga kolonn liikumisel saatma oma ette 2—3 meest, kes varustatud kõigi abinõudega gaasitatud maa-ala kindlakstegemiseks.

Kahurväe positsioonide iseäraldused gaasikaitse mõttes. Vaatluspunktid.

Arvestades maastikuga kui gaasikaitse abinõuga peab tähendama, et pea iga vaatluspunkt on enam-vähem kindlustatud gaasikallaletungi eest, kuna harilikult suurem osa vaatluspunkte asub kõrgustikkudel, kus gaasi kontsentratsioon õige väike.

Võrreldes vaatluspunkte leiame, et tihti kahurväelises mõttes hea vaatluspunkt on gaasikaitse mõttes hoopis vähe kindlustatud ja ümberpöördukt.

Nii näiteks eelistatakse harilikult metsa või võsastikuga kaetud punkte, sest viimased pakuvad hääd varju maapealse ja õhuvaatluse

eest. Gaasikaitse mõttes on lugu aga otse ümberpöördukt. Lagedal kõrgustikul tihti gaaside kogumist ei olegi. Kasutades maskeerimiskunsti võib luua vaatluspunkte, mis niivõõdi kahurväelises kui ka gaasikaitse mõttes üheväärseid.

Peab meeletama, et vaatamata gaaside suurest mõjust lahingus, tuleb alati valida sarnane kahurväe vaatluspunkt, mis rahuldab kahurväelisi nõudeid ning võimaldab kasutada täiel määral tulitegevust. Ainult juhusel, kui olemas kaks või rohkem puht kahurväelises mõttes üheväärset punkti, tuleb valida vaatluspunkt, mis pakub suuremat kaitset gaaside vastu.

Sagedasti on võimalik nõrgendada gaaside mõju, valides vaatluspunkte jõe, järve või soo äärde; sarnast võimalust ei tohi jätta kunagi kasutamata.

Juhusel, kui vaenlane gaasimürskudega sunnib katkestama vaatlusteenistust või pimestab vaatlust suitsukattega, on tarvis kohe üle minna uude vaatluspunkti. Selleks peavad alati tagavaras olema abivaatluspunktid. Väga hääd kui on olemas külgvaatluspunktid, sest neid on otstarbekohane kasutada siis, kui vaenlane on suitsukattega pimestanud peavaatluspunkti.

Peavaatluspunkti ei ole kunagi soovitatav asetada liig vaenlase lähedale, sest siis segab vaatlust alaline vaenlase tuli ning gaasitamine pimestavate ja pisaraidtekitavate gaasidega.

Tule positsioon.

Harilikuks nähtuseks on, et kahurid paigutatakse põõsastesse, metsatukkadesse, madalikkudele j. n. e. Sarnane paigutusviis on küll otstarbekohane maskeerimise läbiviimiseks, kuid ebakohane gaasikaitse mõttes, kuna gaasi kontsentratsioon neis kohtades harilikult kõige suurem on. Tuleb igatahes leida kesktee, mis rahuldaks mõlemat nõuet. Keskteeks võiks olla järgmine paigutusviis:

a) patarei paigutatakse harva metsa või põõsastikku, kust tuul hästi läbi puhub;

b) positsioon valitakse jõe, järve või soo äärde või liivasele pinnale. Pehme pind soodustab gaasikaitset, kuigi kahurväelises mõttes eelistatakse kõvat pinda;

c) otstarbekohane on paigutada kahureid puisteedele puude alla;

d) kui käepärast tehnilisi maskeerimisabinõusid (võrgud, linad j. n. e.), on soovitatav kahureid paigutada lagedale väljale, kuid varjatult maapealse vaatluse eest;

e) paigutades kahureid katte taha (mets, kõrgustik, ehitud j. n. e.), tuleb alati arvestada kaugusega kuni katteni. Kunagi ei ole soovitatav gaasikaitse mõttes paigutada kahureid lähemale kui katte kõrgus, kasvatatud 15-le (näide: kattedeks on ehitud, mille kõrgus 30 mtr, kaugus kahurkate $30 \times 15 = 450$ mtr).

Tuleb arvestada asjaoluga, et tulevikusõjas gaas väga suurt osa etendab, eriti kahurväe vastu, sest hävitada kahurväge lõhkemürsudega on peaaegu võimata ning nõuab see ka väga suurt laskemoona kulu, kuna gaasiga tulistamine juba vähese laskemoonaga häid tagajärgi annab. Seepärast tuleb positsioonide valikul silmas pidada järgmist:

a) peab hoiduma lohkudest, metsadest, tiheadest padrikutest, kuhu võib koguneda gaas;

b) tuleb valida tagavarapositsioonid taganemise korraks gaasi-kallaletungi puhul;

c) peab hoolega valima juuresõiduteid, et nad läbistaksid maastiku, mis pakub kaitset gaaside ja ühtlasi ka maapealse vaatluse eest, sest vastasel korral on raskendatud laskemoona juurevedu;

d) ei ole kunagi soovitatav valida patarei positsioone üksteise lähedale, sest juhusel kui üks patareidest kannatab gaasimürskudega tulistamise all, mõjub see halvavalt ka lähedalasuva patarei tegevuse peale;

e) patareide kaugus ei tohi mitte vähem olla kui 550 mtr.

Eelikute ja varu asukohad.

Eelikud ja varu võivad gaasi-pealetungil oma asukohti muuta; selle all ei kannata patarei tule tugevus peaaegu mitte sugugi. Selleks tuleb juba aegsasti valida tagavara-asukohad, neid kätte näidates varu ja eeliku ülematele. Soovitatav, et eelikud ja varu ei asuks patareile mitte lähemal kui 550 mtr ning oleksid hästi maskeeritud vaenlase vaatluse eest.

K o k k u v õ t e.

Gaasiluuret, samuti kui igat teistki luuret võib täiuseni viia ainult siis, kui on küllaldaselt aega hoolikaks maastiku uurimiseks, sest gaasiluure on rajatud peamiselt just põhjalikule maastiku tundmisele. Siin on tähtis iga lohk, iga künkas; tuleb arvestada iga võimaliku tuulepuhanguga, mis kaasa võib tuua mürki. Luuresalkade ettesaatmisest on vähe, — gaas võib ilmuda ootamatalt gaasimürskude või gaasilaine näol. Tuleb alaliselt valvel olla, mis teostatav ainult siis, kui kõik asja kursis. Alaline üldine valvelolek täiendab ja kindlustab gaasiluuret. Viibides rännakul, positsioonil ehk puhkusel, tuleb hoolega jälgida vaenlase tegevust, eriti aga vaadata vaenlase lennu- ja kahurväe järele, sest niihästi üks kui teine võivad oma mürskudega paisata korraga suure hulga gaase. Peab meeletama, et luure ja alaline valvelolek on sõjaväes sama mis üksiku indiviidumi juures silmad ja kõrvad; midaparemini meie oskame neid kasutada, sedaanam oleme kindlustatud igasugu hädaohu eest.

R—ch.

Vabadussõja jäädvustamisest piltides.

Ajalooliste sündmuste jäädvustamine piltides on iga kultuurirahva juures suure au ja lugupidamise osaliseks saanud. Kaovad tegelased, muutuvad kombed ja riietus, jäävad püsima aga mälestused, suusõnalised ja kirjalikud jutustused ja legendid. Tegelikult ette kujutada ajaloolisi momente nende tõetruus ja olulises väljenduses on võimata ilma kaasaegsete kunstnikkude alalhoidunud kujutusteta. Juba igivanast ajast saadik pildistasid kultuurirahvaste andekad kunstnikud omaaegseid ajaloolisi sündmusi, ja need kujutused jäävad vastavatele kirjeldustele suureks täienduseks; ei suudetagi kõike kirjeldada, nii mõnigi sündmus saab kujutuses selgemaks tunnistuseks muistseaja elustolust ja sündmustest, kui pikad kirjeldused. Uuema ajal on ses suhtes suureks abiks päevapildistused, mis täpselt protokoleerivad mustvalges värvideredelis kõik, mille peale sihitud objektiv. Kuid on sündmusi, mida hädavajalik jäädvustada, kuid nende sündmuste arenemiskaipa ei pääse päevapildistaja aparaat. Eriti käib see lahingute kohta, kus vahvamad isamaa pojad oma elu kaalule pannes kogu jõuga, tähelepanuga, kogu oma olemisega anduvad ajaloo lehekülgede kirjutamisele.

Meie võidu- ja kuulsusrikas Vabadussõda, millega jäädavalt ära kisti võõralt väe-

Vabadussõja päevilt.

M. Maksolly.

...a vallutamine meie soomusrongide poolt 9. I. 1919.

(Kindralstaabi VI osakonna omandus).

võimult iseseisvaks ja vabaks eestlaste põline maa, tähtsaim sündmus Eesti kurvas ajaloos peab leidma võimalikult täielikku pildistamist, mis aitaks täpselt ja tõetruult jäädvustada ajaloolisi momente. Meie Vabadussõja ajalugu ootab Eesti kunstnikke, kes selle ajaloolise tähtsusega tänuväärt ülesande teostaksid. Veel on värsked mälestused Vabadussõjast; suurem osa kangelasikaastegelasi elab, nende jutustused, selgitused, isiklised muljed aitaksid suuresti kunstnikkude loomingule kaasa. Leiduks aga ainult meie meistritel vaimustust ja oskust selleks suureks tööks!

Äsja lõpnud Eesti Kunstnikkude Liidu IV järjekorraline kunstinäitus väärib muuseumis äärmärkimist seetõttu, et vast esimest korda Eesti kunstinäitustel olid välja pandud mõned pildid meie Vabadussõja päevilt. Eriti köitsid kõikide näituselkäijate tähelepanu andeka kunstniku M. Maksolly suured battail-pildid. Tema pintslilt on juba varemalt tulnud mitmed hästiõnnestunud portreed meie Vabadussõja silmapaistvamaist tegelastest (Ülemjuhataja kindral J. Laidoner, kolonel K. Parts, kapten A. Irv j. t.), mis kaunistavad Sõjamuuseumi ja jätavad meie tulevastele põlvedele tähtsamate kangelaste loomutruud kujutused. See virtuooslik meister alustas seeria Vabadussõja pilte kahe suurema teosega — „Tapa vallutamine meie soomusrongide poolt 9.I.19“ ja „Lahing Paju mõisa väljal 29.I.19 Kuperjanovi Partisanide pataljoni ja Läti kommunistlike polkude vahel.“

Seal näed, nagu ise juures olles, kuidas meie halli soomusrongi tule kattel liiguvad lumes ahelikud Tapa aleviku sihis, end varjata katsudes rühivad mitmekesisel riietuses kangelased, püssid laskevalmis käes metsatuka poole, mille sees peitub vaenlane. Tapa lahingu pilt on konstrueeritud panoraamselt ja annab selge üldmulje hargnenud väeosa tegevusest.

Veel efektsemat pilti pakub „Paju lahing“. Siin silmame kahurkuulidest lõhutud hoonete varemete juures kibedat lähedamaa lahingut partisanide salga ja kommunistide vahel. Punased panevad kaitsel oma viimase välja, kugi nende read harvenemad. Vahvad partisanid on vaatamata kaotustest jõudnud vaenlasele juba mõnekümne sammu lähedusse, iga silmapilk on oodata käsitsi ründamist. Kõlab vägev „hurraa“, ühtlasi ähvardab partisanide edasiliikuv ahelik haarata vaenlast ka tiivalt. Punaste saatust on otsustatud. Hele päikene särab talvisest taevast; õhus nagu tunduks, et varsti kaob külm aeg ja lööb särava öitsev kevad. . . „Paju lahingus“ on kunstnik eriti hästi ja tõetruult suutnud tabada aheliku edasiliikumist.

Hiigla suur pilt, mis otse kui loodud muuseumi jaoks, peab nüüd kahjuks varju leidma kunstniku kuuris — ei leidu lihtsalt raha tema omandamiseks.

M. L.

Meie uus raadioseadus riigikaitse seisukohast.

Äsja ilmunud raadioseadus ja sellele järgnenud teedeministri määrus on raadiost huvitatute ringkondades löönud laineid ja ka meie üldajakirjandus on sõna võtnud arvustamiseks.

Tahaksin valgustada, kas ja kuidas on uue raadioseaduse maksmapanemisel silmas peetud riigikaitse huvid.

Ei ole vist tarvidust hakata pikemalt seletama, millise suure tähtsuse omas raadio-side Ilmasõjas. Raadiojaamad olid staapides ja igasugustes väeliikides tarvitusel. Ilmasõja lõpupäevil ulatus ainult läänerindel töötavate raadiojaamade arv ametliste andmete järgi kuni 10.000. Ka tuleviku sõjas ei ole raadioside tähtsus igatahes mitte vähem. Sellepärast kergib kaunis teravalt päevakorrales küsimus: kust saada mobilisatsiooni puhuks väljaõpetatud personal rohkemal raadiojaamade jaoks? Koolid ja erisõjaväe osad ei suuda neid tarvilisel arvul mitte anda ja läheks ka sarnane ettevalmistus väga kalliks.

Riigid, kus välja arenenud raadioamatöörism, on võrdlemisi heas seisukorras, sest amatööriradio tagab suure arvu vilunud raadioeriteadlasi, keda mobilisatsiooni korral võib ära kasutada riigikaitse teenistuses.

Hinnates raadioamatöörismi kui riigikaitse tähtsat faktorit, töötab välismaail, eriti P.-Am.

Ühisriikides, sõjaväe raadiotelegraaf tihedas kontaktis rohkemal amatööride perega. Isegi meie idanaaber on üles tõstnud raadioamatöörismi militariseerimise küsimuse.

Ka meil tuleb arvestada sellega, et mobilisatsiooni korral hulk sõjaväe raadiojaamu tööle hakkavad ja et nende teenimiseks rahuaegsest personalist ei jätku. Raadioamatöörismi peale ei saa meie lootusi panna, kuna meie raadioseaduste ja määrustega on raadioamatöörism meil õieti juba enne tekkimist määratud kiratsemisele.

Meie maksev raadio-seadus kitsendab liialt vaba tegevust ja sunnib ostma valmis raadioaparaate ning maksma nendest kallist hinda, ehkki isehitatud aparaadid palju odavamad tulevad ja seega rohkem kättesaadavad on. Ainult ärimeestele on sarnane kord meeltnõuda ja kasulik, kõigile raadioharrastajatele on see aga vastuvõtmatu.

Riigikaitse huvides on igatahes raadioamatöörismi vaba arenemine, kusjuures muidugi peab võimaldatud olema teatud kontrollimise võimalus, mis ühtlasi kindlustab mobilisatsiooni korraks ka kaitseväge tarvilise tagavara raadiojaamade isiklist koosseisu. N—n.

Varustuse soetamise viisidest.

Maksava seaduse järgi on võistluspakkumisel hange võetud normaalseks varustuse soetamise viisiks.

Kuulutamisega ajalehtis või erikutsutega kutsutakse ettevõtjad osa võtma korraldatavatest võistluspakkumistest, kus nad omavahel konkureerivad kirjalikkude või suusõnaliste pakkumistega. See protseduur on seotud igasuguste tühiste formaalsustega, mis toiminguga pikale venitavad ja kasu asemel aina kahju toovad.

Seadus näeb ette piiratud ja piiramata konkurenttsiga võistluspakkumisi. Esimestel esinevad pakkumistega ainult ustavamad, soliidid ettevõtjad või nende poolt volitatud isikud.

Piiratud konkurenttsiga võistluspakkumisi võib jaotada kahte erinevasse liiki, ja nimelt:

1) võistluspakkumised, kus esinevad ainult erikutsu saajad. See on kõige kitsam võistluspakkumise tüüp;

2) trükis avaldatud teadaannete teel korraldatud võistluspakkumised, millistest võivad

osa võtta kõik ettevõtted ja isikud, kes vastavad võistluspakkumise tingimustes üles seatud nõuetele.

Piiratud konkurenttsiga võistluspakkumine, ükskõik millisel kujul, ei võimalda vabalt võistlusest, vabalt konkurentsi.

Kui esimesel juhtumusel oleneb firmade solidaarsus ärielistest vahekordadest ja sidemetest, siis on teisel juhtumusel jälle tegemist mingisuguse omavahelise organiseerimisega — pakkujad seavad harilikult üles võrdsed hinnad. Sageli on ka pakkujad hanke objektid omavahel aegsasti ära jaotanud.

Vahetevahel satuvad organiseeritud pakkujate hulka küll ka uued isikud, kes teatud konkurentsi esile kutsuvad, kuid järgmisel võistluspakkumisel tegutsevad nad juba kaastlastena samas organisatsioonis.

Tekib küsimus, kas ei ole piiramata konkurenttsiga võistluspakkumised otstarbekohasemad? Vastus võib olla ainult eitav. Kuigi siin vahavõistluse võimalused ei puudu, ei anna võistluspakkumine siiski soovitavaid taga-

järgi. Ei või nimelt kindel olla pakutava asja hääduses ega hanke tähtajalises täitmises. Pealegi meie tööstuse seisukorra juures kujunevad piiramata konkurentsiga võistluspakkumised harilikult ikka piiratuteks, kuna pakkumistest liig väikesel arvul osa võetakse.

Ka on võistluspakkumised oma tühistest formaalustega äärmiselt pikaldased toimingud, kuna kaitseväes just on vaja panna pearõhk asja kiire läbiviimise peale. Seetõttu võib julgesti öelda, et sellest traditsiooniliseks kujunenud ebakohasest meetodist peaksime loobuma, ja mida varem seda parem.

Riigikaitse seisukohast tuleb võistluspakkumisi lugeda mitteotstarbekohaseks varustuse soetamise viisiks. Nad ei rahulda üht tähtsamat eesmärki riigikaitse alal — ette valmistada lühikese aja jooksul tööstust suurel määral varustuse produtseerimisele.

Normaalseks tuleb lugeda ainult sarnast varustuse hankimise viisi, mis tagab tööstuse ettevalmistuse sõjaks.

See ülesanne pole mitte kerge. Ta nõuab tööd ja tahet. Peab olema kõigepealt õigekestunnistatud töömeetod, järjekindlad põhimõtted.

Nüüdisaja sõjas on riik sunnitud mobiliseerima kõiki relva kanda suutvaid kodanikke. Selle arvurikka sõjaväe varustamiseks vajame korraga määratu suuri varustuse tagavarasid. Praegumaksivad hankimisviisid ei võimalda seda lühikese aja jooksul mitte valmistada. Samuti

puudub ainelise jõu puudusel võimalus tarvilist varustust rahuajal sõjatagavaras pidada.

Isegi siis, kui avaneks võimalus soetada neid tagavarasid pikema aja kestvusel, ei ole eesmärki siiski saavutatud. Mobilisatsiooni puhul tühjenevad kõik laod, kuna vastava varustuse juurevool aga puuduks.

Normaalne hankimisviis peaks varustuse väljaminekut tasakaalustama sissetulekuga. See aga vajab tööstuse vastavat valmistamist. Kui see ei sünni rahuajal, siis kujuneb sõjaajal vägede varustamine saatuslikuks.

Tööstuse organiseerimine ja sõjaks ettevalmistamine lubab loobuda suurte sõjatagavarade pidamisest.

Tööstuse ettevalmistus on teostatav ainult siis, kui ellu viiakse sunduslik tööstuse kaitseväge kohustuse kandmine.

Kui iga tehas ja vabrik on rahuajal kohustatud kas või miniraausel arvul varustust valmistama kaitsevägele, ja peale selle mobilisatsiooni korraks hoidma produktsiooni suurendamiseks tarvismineva sisseseade, siis võib edu peale kindel olla. Sõjaametkond hoolitseb sealjuures tarviliselt ette valmistatud tööliste saamise eest.

Kui riigi meessoole kaitseväge teenistuse kohuste kandmine on tunnustatud sunduslikuks kohustuseks, siis on ka tööstuse kaitseväge teenistusse rakendamine selle otsekohene ja tungivalt tarvilik järeldus. Kr—m.

Mõnda tehnilistest tingimustest.

Maksivate seaduste järgi peab kaitseväge varustus vastama teatud nõuetele, nn. „tehnilistele tingimustele“.

Tehnilised tingimused ei ole alalise, muutmatu ilmega, vaid tööstuse arenemine tekitab järjest uued, kõrgemate nõuetega tehnilised tingimused.

Tehniliste tingimuste nõuded ripuvad samuti ära kodumaa tööstuse seisukorrast. Seepärast tuleb tehniliste tingimuste kindlaksmääramisel selgusele jõuda: 1) kas riikline jõud lubab kavatsuste elluviimist; 2) kas on tarvilikud materjalid saada; 3) kas ettevõtetal on vastavad sisseseaded ja töölis-spetsialistid; 4) kui kallideks osutuksid tellitavad asjad või materjalid; 5) kas ülesseatavad nõuded on praktilised.

Intendantuuri ja hankijate vahel valitseb ikka varjatud võitlus, mis vastoluliste huvide tulemusel. Intendantuur püüab tehniliste tingimuste nõudeid tõsta. Tööstur püüab aga oma kaubale turgu leida, kasutab ära kõik võimalused hanke kättesaamiseks ja täitmisel püüab intendantuurile anda materjali, mille

valmistamine vähemate kuludega oli seotud. Tehniliste tingimuste kõrged nõuded ei vasta töösturi huvidele ja püütakse neist mööda hiilida.

Selle pineva vahekorra reguleerimise kallal on tegutsenud töösturite osavõtul mitmed komisjonid ja koosolekud. Kahtlemata on see töö andnud ka tagajärgi, kuid siiski pole kõik veel kaugeltki korras. Varustuse vastuvõtmisel tekivad tihti peale arusaamatused intendantuuri esitajate ja töösturite vahel. Põhjus selleks võib olla ainult üks — tehnilised tingimused ei suuda kõike ette näha.

Mööda minnes üksikasjadest, tahan puudutada ainult tehniliste tingimuste praktilist külge intendantuur-varustuse alal.

Tehniliste tingimuste abil püüab intendantuur saada erisordilist kaupa, mida harilik turg ei tarvita. Ta nõuab kõrgeväärtuslise ja vastu pidava, kuigi lihtsa kauba produtseerimist. Väiketööstus seda valmistada ei suuda, mistõttu intendantuuri tellimised lähevad üksikute suuremate ettevõtete kätte. Tekib küsimus: kas on niisuguse erisorti kauba tarvitamine otstarbekohane ja majandusliselt põhjendatud?

Vastuse leidmiseks võrdleme harilikku turukaupa kaubaga, mis on valmistatud tehniliste tingimuste nõuete kohaselt. Võrdluse objektiks võtame jalatsid. Harilik turusaabas ei ole nähtavasti vähema vastupidavusega, kui tehniliste tingimuste vastav sõduri oma. Sõdur saab 18 kuu jooksul 2 paari kahekordsete taldadega poolsaapaid ja 5 paari pooltaldu. See näitab, et üht paari taldu jätkub keskmiselt kaheks kuuks. Kogemused tõestavad, et hariliku turusaapa tald ei ole vähema vastupidavusega. Siin võidakse vastata, et kandmise tingimused ei ole siin ühesugused. Kui sõjaväe teenistusoludes saavad töesti rohkem kuluvad, siis on turusaapad vähema vastupidavusega.

Sageli istuvad jalatsid mittekorralikult jalas, mis omakorda mõjub halvavalt saabaste vastupidavuse peale.

Järelikult tuleb konstateerida, et sõduri jalatsid võrduvad vastupidavuse mõttes enam-vähem harilikkudele turusaabastele, kuigi esimesed paremast materjalist valmistatud. Saapa vastupidavus oleneb peaaesjalikult tema alumise osa omadustest, mis otsekohe maapinnaga kokku puutub. Teised osad on rohkem kõrvalise tähtsusega. Näib, et tehnilised tingimused pühendavad neile kõrvalise tähtsusega osadele suuremat tähelepanu, kui vaja. See tõstab saapa hinda ja annab jalatsile halvema ilme. Mida rohkem aga asi meeldib, seda kauemaks teda jätkub. Seda on igaüks enese juures tähele pannud.

Õhemate pealishakkade tarvitamine ei halvendaks suuremalt jalatsite vastupidavust, vaid kergendaks küll neid ja annaks meeldivama ilme. Samade järeldusteni viib meid ka mõne teise eseme vaatlemine.

Asjaolud näitavad, et tehniliste tingimuste nõuded ei tarvitse olla liiga täpsed, vaid võiksid kõikuda teatud piirides. Tehnilistes tingimustes peaksid aset leidma maksimaalsed ja minimaalsed nõuded. Sellega tagame teatud tegevusvabaduse kui hankijale nii ka vastuvõtukomisjonile. Selles suunas on hakatud meil juba käima, kuid siiski paistavad veel tegevusraamid kitsastena.

Uue korra juures võib aga juhtuda, et üks saab sama kandmise tähtajaks paremate omadustega asja, kui teine. Kui aga vastavalt reguleerida varustuse vastuvõtmine ja väeosadele laost väljaandmine, siis on see näilik pahe kõrvaldatav. Vastuvõtja sorteerib ühenimelised asjad omaduste järgi liikidesse, ladu annab need väeosadele välja samade liikide järgi, silmas pidades väeosa töö intensiivsust (näiteks: staabid, kantsleid jne. saavad vähema vastupidavusega varustuse)

See keerulisena paistev varustamise viis on täiesti teostatav. Ta toob kasu intendantuurile ja töösturile: 1) ei tarvitse mitteoluliste puudustega materjale või asju odava hinna eest turule saata; 2) hanked täidetakse tähtajaks; 3) hangitava varustuse hind langeb; 4) varustuse vastuvõtmisel tekivad arusaamatused ja sekeldused harvemini. Saavutatud hinna alandus tooks mitmeprotsendilise kokkuhoiu.

Tehniliste tingimuste täpsed nõuded asetavad ettevõtja tihti põhjendamatu raskesse seisukorda. Ta ei või kunagi julge olla, et pakutav materjal vastab täpselt kõikidele nõuetele. Iga väiksem viga võib esineda väljapraakimise põhjusena. Intendantuuri poolt kõlbmatuks tunnustatud materjalide realiseerimine on raske. Harilik turg neid ei tarvita. Ka seda asjaolu peab tööstur võistluspakkumistele ilmudes silmas. Võib tuua veel teisigi põhjusi, mis kõnelevad vabaraamalistehniliste tingimustekasuks. Mida suuremat riisikot intendantuur ettevõtjalt nõuab, seda kõrgematena osutuvad materjalide hinnad. Nii siis tõstavad tehniliste tingimuste täpsed nõuded lõputulemusena märksa materjali hinda, kuna vastupidamise mõttes suuremat kindlustust ei paku.

Mõningatel juhtumustel ei suuda tööstur ka kõige parema tahtmise juures valmistada materjale, mis täpselt vastaksid tehniliste tingimuste nõuetele. Vabrikus sisseseade ei ole täiuslik. Vähemad vead ja pahed võivad kergesti ette tulla. Tooresmaterjali omadustes võivad vähemad lahkuminekid aset leida. Nende vigade ja pahede suurusest ning arvust tingituna võib valmismaterjal kõlbmatuks osutuda, kuna vähemad puudused vastupidavuse peale suuremalt ei mõju. Tehnilised tingimused aga ei suuda kõiki vigade ja puuduste detaile ette näha. Igal üksikul juhtumusel tuleb viga või puudus asjatundja poolt järele kaaluda. Seepärast tuleb vastuvõtu komisjonidele kindlustada teatud tegevusvabadus. Muidugi peab komisjon koosnema asjatundjatest.

Täpse iseloomuga tehnilised tingimused ei luba aga vastuvõtjal otsustada, kuivõrd ilmsikstulnud kõrvalekaldumised materjali omaduste peale mõjuvad, vaid ta peab käima eeskirjade järgi.

Selle tagajärjel on isevärki juhtumusi ilmsiks tulnud. Nii oli mõned aastad tagasi intendantuuri poolt määratud komisjon ühelt kodumaa nahavabrikult vastu võtnud suurema partei tallanahka. Riigikontrolli esitaja ei olnud komisjoni ilmunud. Paari päeva tagant saabus ta kraamilattu ja esines protestiga, sest nahk ei vastavat tehnilistele tingimustele. Asja selgitamiseks määrati uus komisjon, milles nende ridade kirjutaja esitatud oli. Komisjoni tööstest võtsid osa ka erapooletud asjatundjad. Selgus, et

Vabaduse Risti kavalerid.

Kapten August Kuhlberg.

Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavaler.

August Kuhlberg sündis 21. detsembril 1892 aastal Tartu maakonnas Päidla vallas taluperemehe pojana. Üldhariduse saanud Pärnu linnakoolis ning sõjalise — Peterhofi lipnikkude koolis.

7. novembril 1913. a. võeti sõjaväeteenistusse ja määrati 13. Siberi kütipolku, kust Ilmasõja algul sattus 175. tagav. pataljoni. Lõpetas Peterhofi lipnikkude kooli 15. novembril 1915. a. lipnikuna ja määrati teenistusse 144. tagav. pataljoni, kust sama aasta detsembris saadeti Riia väerinnale 55. Siberi kütipolku, millega osa võttis kõigist lahinguist kuni 1917. a. novembrini. 1916. a. 23. detsembri pealetungil sai haavata. Ülendati alam-kapteniks vanusega 5. veebruarist 1917. a.

30. novembril 1917. a. astus Tartu Eesti tagavara-pataljoni, kust 16. detsembril s. a. üle viidi 2. Eesti jalaväe rügemendi kompaniülemaks. Saksa okupatsioonivõimude sunnil lahkus teenistusest 1918. a. 16. märtsil.

Okupatsioonivõimu langemisel astus kohe Pärnu kaitseliidu teenistusse; Eesti Ajutise Valitsuse poolt välja kuulutatud mobilisatsiooni puhul ilmus 23. novembril 1918. a. 2. jalaväe rügemendi teenistusse; võttis osa kompaniülemana kõigist lahinguist. Vahuse eest annetatud II liigi 3. järgu Vabaduse Rist. Ülendatud kapteniks, vanusega 1. maist 1919. a. 6. juunil 1920. a. lahkus omal soovil reservi. 1924. a. oktoobrist kaitseliidu Tartu maleva Vabaduse Risti Vendade malevkonnas kompanii pealik ja 1. märtsist 1926. a. — sama malevkonna pealik.

Peale II liigi 3. järgu Vabaduse Risti on kapten August Kuhlberg'ile annetatud veel 40.000 marka rahalist autasu, tasuta maa normaaltalu suuruses ja Vabadussõja mälestusmärk. Ilmasõjas, endises Vene väes üles näidatud vahvuse ja teenete eest on temale annetatud mitmed aumärgid.

Leitnant Aleksander Teder †.

Vabaduse Risti I liigi 3. järgu kavaler.

Aleksander Teder sündis 5. novembril 1889 a.

16. oktoobril 1911. a. võeti sõjaväeteenistusse ja määrati 15. Siberi kütipolku. 1. mail 1917. a. komandeeriti Iževi sõjariistade kooli, mille sama aasta 25. oktoobril eksternina lõpetas.

Peale kooli lõpetamist määrati 7. novembril 1917 a. 3. Eesti jalaväe polku sõjariistade järelevaatajaks.

Saksa okupatsiooni tõttu oli sunnitud 20. märtsil 1918. a. sõjaväeteenistusest lahkuma.

14. novembril 1918. a. astus Tartu Kaitseliitu sõjariistade valitseja kohale; 14. jaanuaril 1919. a. nimetati ta Tartu linna Kaitseliidu ülemaks ja sama aasta 15. veebruaril Tartu maakonna kaitseliidu ülema vanemaks abiks ja Tartu mk. kaitseliidu rühmade organiseerijaks.

18. mail 1919. a. komandeeriti Sisekaitse ülema käsutusse ja 24. märtsil määrati aj. Sõjariistade osakonna ülema k. t. 22. mail määrati Sõjariistade osakonna ülema abi k. t. ning 10. dets. 1919. a. määrati Sõjariistade osakonna ülema abiks käsisõjariistade alal.

Oli komandeeritud 26. juul. — 5. okt. 1920. a. Taanimaale „Dansk. Rekviriffel Sundikaat'i“ praktikalistele töödele ja kerge kuulipilduja „Madseni“ põhjalikuks äraõppimiseks.

Noorem-leitnantiks ülendatud vanusega 8. juul. 1919 a. ja leitnantiks vanusega 22. nov. 1922. a.

Vabadussõjas üles näidatud sõjaliste teenete eest on leitn. Teder'ile annetatud I liigi 3. järgu Vabaduse Rist ja 40.000 marka.

Surnud 16. oktoobril 1925 a.

tõesti olid mõned kõrvalekaldumised, mis aga põrmugi ei mõjunud halvasti naha omaduste peale. Seda tõendasid ka mõlemad eriteadlased. Kontrolliesitaja aga ei loobunud protestist. Tingimustele mittevastavad kupongid tulid parteist eraldada. Sellejuures sattusid mittevastavõetavate hulka mõned väga heade oma-

dustega nahad — paksus oli mõne millimeetri võrra vähem, kui tehnilised tingimused seda ette nägid; sellevastu tunnustati aga kõlblikkudeks mõned halvasti pargitud nahad — paksus vastas tingimuste nõuetele. Esimesed olid igatahes suurema vastupidavusega, kui teised. Kr-m.

Orienteerumine õhus.

Andmetel n.-leitn. A. Patska.

Orienteerumisel on eriline tähtsus lennu ajal. Maastiku reljeef paistab meile ülevalt vähe silma — nii väiksed künkad, lohud näivad kõik tasapinnana. Ainult päikesepaistelise ilmaga varjud soodustavad reljeefi kindlaksmääramist.

Vesi on hääks orienteerumise abinõuks õhust. Oma iseäralise värvi ja kogu poolest paistab ta vaatlejale hästi silma: järved — sinaka ja laiaulatuslise veekoguna. Jõed aga sinaka lookleva veekoguna. Vee värv muutub ühes ilmastikuga ja õhust vaatlemisel muudab vee värvi ka veekogu põhi, kuid sellele vaatamata jääb vesi silmapaistvamaks orienteerumise esemeks.

Metsad, eriti okaspuu, paistavad ka suurtelt kõrgustelt. Lehtpuumetsad erinevad teravalt sügisel, lehtede kolletuse ajal. Noor, tihe mets näib suurtelt kõrgustelt kevadel ja suvel sarnanevat oraspõllule.

Metsa kindlat kontuuri, kui ajutist maastiku elementi, ei maksa valida orienteerumise esemeks.

Maanteed paistavad maastikul valgetena lintidena ja on väga häädeks orienteerumise esemeteks (teeristmed, järsud käänud j. n. e.). Suurema vihma järele muutub maantee rohkem põllu karva, mis raskendab orienteerumist.

Raudteed võib tarvitada orienteerumiseks kui väga soodsat ja erinevat esemet. Madalamalt paistab ta roobastest, kõrgemalt aga oma sirgejoonelise kuju ja suure raadiusega käännude poolest.

Rongid paistavad veduri suitsu ja korraliku vagunite rea poolest. Sõjaolukorras on tähtis teateid tuua rongi liikumise suuna, vagunite arvulise koosseisu, kas kauba- või reisijaterong, kellaaja ja koha üle, kus rongi nähtud.

Linnad ja asulad paistavad majade rohkuse poolest.

Orienteerumiseks tuleb alati valida kuju ja koha poolest kindlad punktid.

Orienteerumine kaardi järgi. Viibides lennus, peab vaatleja ka kõigekegema nähtavaid esemeid tarvitama orienteerumise punktiks. Kui leitakse samad esemed

kaardil, siis teame lennuki asupaiga õhus ning võime julgelt jätkata lennu.

Orienteerumiseks tuleb tarvitada eelpool tähendatud elemente (veed, metsad, teed jne.), ja neid veel täiendada igasuguste detailidega näit. teeristmed, raudteesõlmed ja üksikud ehitused, mis kaardil märgitud. Enne lennu on tarvis süveneda kaarti, et õhus oleks kergem üles leida teatud kohti. On tuntud maastik ja kindel ülesande raioon, võib rahuajal lennu toimida ka ilma kaardita.

Suits ja udu raskendavad vaatlemist. Tihe suits ja udu teevad vaatlemise hoopis võimatuks. Kerge suitsu- ehk uduse ilmaga on väga soodus lennu suuna pidada kas maantee või raudtee järgi, kui viimased on paralleelsed lennu suunale.

Lumi raskendab osalt vaatlemist ja orienteerumist — järved, jõed jne. lumega kaetuna ühinevad ümbruskonna värviga.

Arvesse võttes kõiki pahesid tuleks tarvitada orienteerumisel alati kaht abinõud: — kaarti ja kompassi.

Kui kompass on täpselt reguleeritud ja korralikult lennukile kinnitatud ning osates teda hästi tarvitada: 1) peame alati õiget lennu suuna, 2) võime kompassilt jälgida iga lennu suunas tehtud viga ja 3) võime kompassi abil pidada lennu suuna, kui lennul puuduvad orienteerumise punktid.

Kiiruse arvestamine. Lennuki kiirust maa suhtes ehk absoluutset kiirust võib välja arvata järgmiselt:

1) Lennates kahe punkti vahel, millede vaheline kaugus meil teada, teeme kindlaks lennu aja ja leiame lennuki kiiruse valemist:

$$V = \frac{L}{T}; \text{ kus } V \text{ — otsitav kiirus, } L \text{ — lennatud}$$

lennutee pikkus, T — lennu kestvus. Näit. kui lendasime 160 klm 40 minutiga, siis

$$V = \frac{160}{40} = 4 \text{ klm/min. ehk } V = \frac{160 \cdot 60}{40} = 240 \text{ klm/tn.}$$

2) Kiiruse tabel. Lennutee jagatakse osadeks vastavalt kokkuseatud tabelile. Võtame näit. 10 klm osad. Siis loetakse

mainitud osast ülelennu aeg ja vaadatakse alljärgnevast tabelist kiirust kas tunnis või minutites. Oletame, 10 klm lendasime 4 minutiga, siis oleks kiirus tunnis 150 klm.

Tabel — 10 klm osad.

10 klm x min. jooksul.	Kiirus tunnis.	Kiirus minutis.	10 klm x min. jooksul.	Kiirus tunnis.	Kiirus minutis.
3	200	200:60	5	120	120:60
3.5	171	171:60	5.5	109	109:60
4	150	150:60	6	100	100:60
4.5	133	133:60	6.5	92	92:60
			j. n. e.		

1) Teades lennu kiirust ja tee pikkust, võime selle tabeli järgi arvata lennu aega kuni määrgini. $T = \frac{L \cdot t}{10}$, kus T — otsitav aeg, L — üldine tee pikkus, t — lennatud 10 klm aeg. Näide: $L = 200$ klm, $t = 5$ (120 klm tunnis), $T = \frac{200 \cdot 5}{10} = 100$ (min.) = 1 t. 40 min.

2) Lennu tee pikkuse leiame:

$L = T \cdot Q$, kus Q — lennu kiirus minutis.

Näide: $T = 1$ t. 40 min. = 100 min.

$Q = 120 \frac{\text{klm}}{\text{tunnis}} = 2 \frac{\text{klm}}{\text{min.}}$

$L = 100 \cdot 2 = 200$ klm.

Soome kaitseküsimus.

1923. aastal moodustati Soomes Eduskunna liikme E. Hornbergi eesistumisel komisjon, et Soome kaitseküsimust põhjalikult uurida. Komisjon asus kohe tööle, kutsudes endale abiks terve staabi oma- ja väljamaa asjatundjaid. Eriline Inglise sõjaväeline saatkond kindral Kirkega eesotsas aitas omalt poolt kaasa, eriti rannakaitse küsimusega tegemist tehes. Pärast kaheaastast tegevust lõpetas komisjon läinud sügisel oma töö ning esitas käesoleva aasta jaanuaris Riiginõukogule oma arvamusel Soome sõjapoliitilise seisukorra kohta, ja millised abinõud tuleksid riigikaitse teostamiseks tarvitusele võtta. Eduskunna teatavate erakondade kartused, et uued ettepanekud on ühendatud rahval ühe jõu käivate kuludega, andis juba enne ettepaneku avaldamist põhjust elavaiks mõttevahetusteks. Sotsialistid esitasid omalt poolt Eduskunnale ettepaneku, mis oli täiesti vastand sellele, mis komisjoni poolt esitatud. Sotsialistide ettepanek, mis peaaesjalikult teenistusaja lühendamist ette nägi, leidis avaliku arvamise poolt suurt poolehoidu. Seega ähvardas komisjoni ettepanek täiesti kokku variseda. Siin astus komisjoni esimees Hornberg vahele, avaldades ajakirjanduses ettepanekust katkeid, mis vastaspoolte ettepanekud asjalikult ümber lükkasid. Seega astus ta oma õiguste piiridest välja, ning teda süüdistati isegi isamaa äraandmises. Tema poolt ilmutatud katkeist ja ametlikult poolt avaldatud lühikesest kava ülevaatest võib Soome kaitseküsimuse kohta järeldada järgmist:

Sõjapoliitilises suhtes on Soome seisukord selge ja lihtne. Pealetungi sõjaga Soome poolt ei tule arvestada. Seevastu peab Soome võimalikkude konfliktide puhul Läänemere ääres asuvate riikide vahel alati tema erapooletuse rikkumise võimalusega arvestama. Kuid ainus

riik, kes Soome iseseisvust võib ähvardada, on Venemaa. Välisabi peale ei saa Soome kindlasti loota. Seepärast peab ta ise relvastuma, et erapooletuse rikkumist, ükskõik kelle poolt, takistada ning kallaletungi puhul sellele üksinda, vähemalt esialgul, vastu seista. Seepärast peab Soome riigikaitse olema korraldatud nii, et ta juba oma jõuga tagasihoidlikkusele sunniks ega võimaldaks mõnel suurriigil sõjalist jalutuskäiku tema vastu ette võtta. Juhtumusel kui siiski sõda peaks algama, peab ta vähemalt 5—6 kuud edukalt suutma vastu pidada. Lootus välisabi peale, nii väike kui ta ka on, kasvab ühes oma jõu olemasolemisega ja ajaga, mil jõutakse edukalt vastu pidada. Pikemat aega kaitse sõja pidamine vaenlase vastu, kes, nagu Venemaa, arvuliselt palju tugevam, on võimalik ainult siis, kui korda läheb, vastase jaoks kitsast hargumisaala ja oma enda sisemisi ühendusteid kasutades, vastasele üksteise järele mitmes kohas hävitavaid vastulööke anda ja pealetungile üle minna.

Küsimust uurides, kus võiks Vene pealetung võimalik olla, jõudis komisjon otsusele, et Ladoga järvest põhjapool on teede võrk niivõrd puudulik ja elanikke niivõrd harva, et suurema ulatusega sõjalist tegevust kõige rohkem 100 klm ulatusel järvest põhja pool endale ette võib kujutada. Seevastu on vastase sõjategevus paljudel põhjustel kõige enam võimalik lõunapool Ladoga järve, Karjala maakitsusel, Petrogradi ja Viiburi vahelisel maa-alal. Karjala maakitsus asub Petrogradi kui tugeva sõjalise tsentri otsekoheses läheduses, nii et juba sõja algul siia suuremate jõudude lööki võib oodata. Vene peajõudude järgnevaid operatsioone hõlbustab võrdlemisi hea teedevõrk. Ses suunas ette võetud löök leiab eest Soome rahva rikkamad alad, tabades seega maa elulisemat närvi.

Soomes arvestatakse sellega, et Vene oma kallaletungil, kasutades olemasolevaid ühendusteid niipalju kui võimalik, võib põhjapool Ladoga järve mitte rohkem kui 4—5 ja lõunapool mitte rohkem kui 8 diviisi välja panna. See vastaks umbes 250—300.000 mehele, kusjuures esialgse üllatuslöögi jaoks kohe 30—40.000 Petrogradi sõjaringkonna meest valmis seisaks.

Et seda esimest lööki vastu võtta, tuleb juba rahualal Karjala maakitsusel pidada üks täies koosseisus diviis, mille varjul ülejäänud 7 diviisi võiksid mobiliseeruda ja koonduda. Pärast koondumist, mis umbes 18 päeva aega võtaks, minnakse lõunapool Ladoga järve asuvate Vene jõudude vastu pealetungile. Põhjapool Ladoga järve loodetakse vahepeal läbi saada võrdlemisi nõrkade jõududega — 2 diviisi, kes vastast ei lase edasi tungida. 3 diviisist koosnev operatiiv reserv seisaks igaks juhtumuseks valmis.

Praegu koosneb Soome vägi 3 diviisist ning ühest jääger- ja ühest ratsabrigaadist. Peale selle on veel olemas kaitseliit oma 120.000 liikmega, kusjuures tuleb arvestada sellega, et rahuaegsed kaitseliidu üksused ei saa sõjakorral tegevale väele otsekohe täienduseks olla, sest suurem osa kaitseliitlasi on tagavaraväelased, kel sõja lahtipuhkemisel kaitseliidust tuleb

lahkuda. Komisjon on teinud ettepaneku, et olemasolevad 7 jalaväe kaaderbrigaadi moodustaksid sõja korral operatsiooni väkke kuuluvad 7 diviisi. Ladoga järvest põhjapool asuvad 2 diviisi ja 3 reservdiviisi moodustaks maa-kaitsseväelastest koosnev kaitseliit.

Mis puutub rannakaitsesse, siis asub Soome siin paremas seisukorras, kui seda tema ranniku pikkuse juures võiks oletada. Peaaegu igalpool asub rannajoone ees saarte rägastik. Laevasõit neis skäärides on äärmiselt raskendatud, nii et aitab väikesest skäärilaevastikust ja võrdlemisi lihtsaist meretehnilistest kaitselahenditest, et vastase dessanditegemisekatseid takistada. Sarnase olukorra juures annab kava erilise tähtsuse rannakaitsese miiniväljade, rannapatareide ja maal liikuva jõu abil. Ka õhujõud võivad siin tähtsat osa etendada.

Komisjoni poolt esitatud kaitsesava läbi viimine suurendaks 10 aasta kestel sõjaväe väljaminekuid iga aasta kohta 100—150 milj. Soome marga võrra, mis väikese riigi kohta, nagu Soome, igatahes suur summa. Sellega on ka seletatav laiemate hulkade vastuseis kavale, ja jääb oodata, kas Eduskund nõutavaid summasid lubab või mitte.

V. K.

Muljeid kehalisest kasvatuses Austrias.

Dr. O. P a l u.

Viibides möödunud suvel Viinis oli võimalus tutvuda sealse kehalise kasvatuses korralduse ja arenemisega. Kehaline kasvatus on Austrias rajatud teaduslisele alusele; selleks on ülikooli juures ellu kutsutud eriosakond („Turni osakond“). Viimast juhatab prof. Dr. Mehl. Sinna on koondatud kehalise kasvatuses alal paremad jõud, nagu Dr. Gaulhofer, Landsiedl, Streicher, Hochstetter j. t. Osakonnas läbivõetavad ained on õige laialdasused, kusjuures teooria käib käsikäes praktikaga. Õppeainetest võetakse läbi:

- 1) inimese anatoomia ja füsioloogia;
- 2) kultuurrahvaste kehalise kasvatuses ajalugu;
- 3) kehalise kasvatuses organiseerimise õpetus;
- 4) meetodika;
- 5) turnimise õpetus;
- 6) enesekaitse jne.

Õpilase edukust kehalise kasvatuses alal kontrollitakse katsetega. Peale teatud õppeainete läbivõtmist minnakse instruktoriale peale üle.

Paljud üliõpilased, eriti arstiteadlased, teevad tähendatud „Turni osakonda“ läbi. Ülikooli juures on olemas täiesti eeskujulik võimla parkettpõrandaga ja elektri-ventilatsiooniga, samuti ei võimalda võimla sisemine ehitus tolmu kogunemist. Suvel ilusate ilmadega harjutatakse ikka väljas värskes õhus. Kuna viimasel ajal arstiteaduse üliõpilased ülikooli juures asuva „Turni osakonda“ läbi teevad, seepärast on Austrias ka suur kogu spordiarste, kuna meil neist õige suur puudus on.

Austria koolides alatakse kehalise kasvatuses tähtsuse selgitamist õpilastele juba õige noorest east. Kehalise kasvatuses alade ja harjutuste valik sünnib vastavalt õpilaste vanadusele ja anatoomilis-füsioloogilisele arenevusele ja kooliarstide järelevalvel, kes ka ühtlasi spordiarstid on. Üldse valvatakse, et õpilaste vaimline ja füüsiline arenemine sammuksid käsikäes. Kehalise kasvatuses tundidest vabastatakse õpilasi ainult tõsise haiguse puhul. Peab tähendama, et isegi algkoolides ei puudu korralikud võimlad ja spordiplatsid, mis isegi paljudes meie keskkoolides puuduvad. Lastevanemate

poolt füüsilisteks harjutusteks mingisugusi takistusi ei tehta, sest kehalise kasvatus tähtsus on ka neil selge ning nad ise kasutavad sagedasti vabat aega füüsiliseks arendamiseks.

Oli juhus viibida küll jõukamate kui ka vaesemate elanikkude juures kodus, ning enamalt igalpool võis märgata koduseid kehalise kasvatus abinõusid. Isegi õrnemsugu ei ole meestest kehalises kasvatuses maha jäänud. Nendega juttu ajades tähendasid, et sport on neid teinud elegantseks ja seepärast ei kaota nad ka oma keha vormi.

Peab tunnustama, et riik kui ka seltskondlised organisatsioonid kehakultuuri arendamise eest eriti hoolitsevad. Spordiseltse on üldse palju. Igal seltsil on omad korralikud spordiplatsid ja võimlad ühes harjutuseks tarvisminevate abinõudega. Võimlemises mõnest erisistestimist kinni ei peeta, vaid harjutuste valik sünnib vastavalt inimese anatoomilis-füsioloogilisele ehitusele, harjutatakse riistadel kui ka ilma, kuid ikka vabas õhus, kui ilm ei takista. Harjutuste otstarbekohasuse järele valvavad spordi- arstid, kes ka spordiseltsides perioodiliselt tervishoidlisi mõõtmisi ja järelevaatusi toime-

tavad. Seltsi liigetelt nõutakse korrapärast käimist harjutustel. Harjutamas käivad noored kui ka vanad; üldse ei harjutata mitte selleks, et saavutada rekorde, vaid tervise tugevdamiseks ja füüsiliseks arendamiseks.

Kehalist kasvatust sõjaväes juhib kehalise kasvatus inspektor, kelle korralduste ja juhendite järgi tegutsevad väeüksustes kehalise kasvatus inspektorid-ohvitserid. Kehalise kasvatus inspektore kõrvalistesse ülesannetesse ei kista, milletõttu neil on võimalik oma teadmisi pühendada täielikult erialale, ühtlasi vastutada oma töö viljakuse eest. Peale selle kasutatakse inspektoritena ka eraisikuid-spetsialiste. Kehaliste harjutuste läbivõtmiseks jagatakse noorsõdurid füüsilise ja terviselise arenemise järgi gruppidesse. Tund algab ikka kergemate harjutustega ning järk-järgult minnakse raskematele harjutustele üle, kuna tund lõpeb ikka kergemate ja rahustavate harjutustega. Suurt rõhku pannakse võimlemis- ja spordimängude peale. Mänge põimitakse kehalise kasvatus tundidesse, samuti harrastatakse neid ka vabal ajal. Sõjaväe kehalise kasvatus edukust aitavad suuresti tõsta võimlad ja spordiplatsid.

Sõjakirjandust.

Saksa leht Eesti ning teiste Baltiriikide sõjalaevastikkudest ja kaitseküsimusest.

Preisi vanameelsete häälekandja „Kreuz-Zeitung“i sõjaasjandusline nädalalisa „Wehr und Waffen“, mis sõjalistes küsimustes hästi informeeritud, toob Baltiriikide sõjalaevastikkude kohta ülevaate, kus eriti Eesti merejõud käsitamist leiavad.

„Uute Baltiriikide tekkimisega“, kirjutab nimetatud leht, „on Läänemere idapoolses osas tekkinud ka uued, kuigi väikesed sõjalaevastikud. Neist riikidest on senini Eestil kõige väärtuslikumad merejõud. Aluse pani sellele suurtükipaat „Bobr“, 1.100 tonni, mis Saksa väed 1918 a. verise mässu puhul Soomes punastelt vägedelt Abos ära võtsid ja Tallinna töid, kus ta pärast sakslaste lahkumist Eesti riigi omanduseks läks. Peale selle on Eestil veel omal ajal inglaste poolt kingitud suured torpeedopaatide hävitajad „Aftroil“ ja „Spartak“, mis 1918 aasta detsembri lõpus enamlastelt võetud. Mõlemad nimetatud laevad lasti vette 1916 aastal ja on 1.750 ja 1.580 tonni. Nad on väga hea ehitusega ja jooksevad 30 sõlme tunnis. Peale selle on veel olemas Ilmasõjas põhja lastud Saksa torpeedopaat „A 32“, mis 1916 aastal ehitatud ja 1924 a. eestlaste poolt mere põhjast välja toodud ning korda seatud. Peale ülalnimetatud laevade, mis nüüd kannavad Eesti nimesid „Lembit“, „Lennuk“, „Vambola“ ja „Sulev“, on Eesti merejõududel veel tarvitada mõned vähemad laevad. Laevastiku juhatajaks on endine Vene mereväe ohvitser kapten Hermann Salza. Laevade meeskonnad on hästi välja õpetatud, ja Eesti mereväe kõrgemad ohvitserid saavad oma ettevalmistuse Inglismaal.

Kuna Eesti merevägi häid suhteid Inglise mereväega ülal peab, seisavad Poola ja Läti merejõud

Prantsuse merejõududega lähemas ühenduses. Praegu on Lätis olemas ainult üks sõjalaev „Virsaits“, Ilmasõjas Düina jõe suhu uputatud miinidepuhastaja, ja mõned buksiiraurikud. Vahepeal on Läti tellinud Prantsusmaalt kaks allveepaati ja kaks miinipuhastajat, mis nüüd valmis on ja Läti laevastikku vastu võetakse. Läti, samuti ka Poola mereväe ohvitserid saavad oma ettevalmistuse Prantsusmaal. Soome, mille maavägi tähelepanu vääriva organisatsiooni ja tugevusega, on oma pikaulatuse ranniku tõttu ka sõjalaevastiku loomise päevakorda võtnud. 1924 a. sõjalaevastiku kava näeb ette 3 kahurpaati, 2 hävitajat, 6 allveepaati, 30 mootor-torpeedopaati, 1 koolilaeva ja mõned muud laevad. Kuid eelmine Maapäev kiitis esialgul heaks kava, kus 1 soomustatud kahurpaat, 4 allveepaati ja 4 mootor-torpeedopaati ette nähtud. Neil päevil telliti Abos sakslastega koos tegutsevalt laevatehaselt esimene allveepaat. Tema pikkus on 63 m, laius 6 m ja ta võib 75 m sügavusse laskuda. Varsti tellitavat veel teine allveepaat. Plaanid nende jaoks valmistatud on kaitseministeeriumis teenivate kahe saksa inseneri poolt.

Pärast uut aastat kokku astuval Soome uuel Maapäeval tuleks sõjalaevastiku küsimus laiemas ulatuses päevakorrale.

Kuna Vene püüab oma merejõude kõvendada, siis on viimasel ajal Baltiriikides merekaitse küsimus esiplaanile kerkinud. Nii valitseb Eestis elav huvi allveepaatide vastu. Vene hoolitsemine oma sõjalaevastiku eest on muuseas ka Prantsusmaal rahust aratanud, ning hiljutisele Prantsuse laevastiku külas käigule Tallinnas antakse seepärast sügavam tähendus. Tähelepanu väärivana olgu muuseas nimetatud, et Tallinnas ilmuv „Päevalehes“ sel puhul artikkel ilmus, kus räägitakse „Prantsuse sõjalaevastiku mõju

laiendamisest Läänemerele". Leht juhib tähelepanu Prantsuse laevastiku jõule ja "väärtusele ning soovib Eesti valitsusel Prantsusmaa poole orienteeruda, sest seal olevat rannakaitse kõige paremini korraldatud. Kui võrra aga Eesti valmis on oma poliitikat muutma, et Prantsuse soovidele vastu tulla, on muidugi teine küsimus.

Mis puutub Venesse, siis pühendab see viimasel ajal oma põhja-lääne piiridele erilist tähelepanu. Kroonlinnas on kindlustuste ehitustööd käimas. Muuseas ehitatakse praegu Kõllini saarel kaht uut torni, mis tahetaske varustada 30,8 cm kahuritega. Samuti ehitatakse uut tugevat forti, et kõvendada Kroonlinna kindluse lõunasektori kaitset."

Militär-Wochenblatt nr. 11 (18. sept.), nr. 12 (25. sept.) 1926.

„M. W.“ nr. 11: Esiartiklina on „Territoorium ja rahvatihedus“. 1925 a. rahvalugemise andmed näitavad, et Saksa riigis tuleb keskmiselt ühe ruutkilomeetri peale 133 inimest. Saksamaa võivad toita oma saadustega 100—120 inimest 1 □ klm peale. Vanal heal ajal olevat Saksamaal aastane rahva juurdekasv olnud 35 inimest 1000 peale. Ilmasõja järele olevat see arv langenud 20,4-ni; 1924—1925. märgatavat tõusu: 21—1000 peale. Samal ajal on Idas inimproduktioon kahekordne: Venes 42 1000 peale; Poolas — 40; Balkani riikides 35—45 — 1000 peale. Läänes on rahva juurdekasvus üldse madalal: Prantsusmaa ja Rootsi: 18 — 1000 peale; Inglismaa ja Taani — 20 — 1000 peale jne. (Moraal: Andke Saksamaale kolooniad tagasi, et ta võiks tõusta endisele sigivusele. K.—)

Artiklis „Sõjapoliitilisi andmeid Tšehhoslovakiast mai 1925—mai 1926“ leiame järgmisi andmeid: Sõjavägi koosneb 12 diviisist, mis moodsalt relvastatud. Suur tähelepanu on pöördud ohvitseride väljaõppele ja teadmiste täiendamisele mitmesugustel kursustel. Ohvitseride arv kokku umbes 10.000. Ohvitserkonda „tšehhiseeritakse“ (sakslased-ohvitserid tõrjutavat välja). Puudus all-ohvitseridest. Üleajateenijad (kapitulandid) annavad poole, teine pool tarvisminevast allohvitseride arvust õpetatakse välja 18-kuulisel teenistusajal erikoolides. Sõjaväe rahuaegne koosseis — 150.000 meest. Manöövreid on peetud sügisel diviisi piirides. Kavatakse suuri diviisivahelisi manöövreid („Masaryk-manöövreid“).

Relvastus on mitmekesine: võetakse tarvitusele Mauseri süsteemi vintpüss. Kahurid olevat ka mitmet süsteemi endisest Saksa ja Austria sõjaväest. Välispoliitika — sõbralik. Majanduslik seisukord rahuloldav (väljaveedu sisseveost suurem.)

Artiklis: „Vahemere probleem“ käsitatakse Itaalia ja Hispaania kokkulepet ja Gibraltarit tähtsust Inglismaale. (Selle küsimuse kohta leiab lugeja andmeid „Sõdur“ nr. 39—1926.)

Artikkel „Inglismaa tulevane sõjalaevastik“ on sihitud Inglismaa vastu ja püüab näidata, et kõik senised väevähendamise konverentsid olid tingitud Ilmasõja väsimusest ja mõeldud selleks, et teiste merejõude vähendada ja anda kõik mered Inglismaa meelevalle alla, nagu see oli kord Sir Francis Drake'i päeval...

„Moodsaid nähtusi Šveitsi rahvuses. Sõdurite keel (žargon)“. Olgugi et Ilmasõda möllas Šveitsi ümbruses, jäi ta materiaalselt sõjast puutumata. Vaadates pealt teiste rahvaste kannatusi, saades ainelist kasu sõjast, šveitslased omandasid isemoodi arusaamise sõjast. See eriline arusaamine väljendub osalt pealesõjaaegsetes rahvalauludes ja sõdur-žargonis. Kui laulud nii žargon on laenatud prantslastelt ja sakslastelt, kuid leidvat

nüüd (peale sõda) suuremat harrastamist šveitslaste kui ülesleidjate juures. Näiteid žargonist Šveitsi sõjaväes: jalaväelane — „higijalgne-indiaan“; sanitar — „ammaemand“, „joodiparun“, „luumehaanik“ jne. Sõjaväe õpetajat hüütavat — „must hädaoht“, „hingepoliir“, „sõekott“, „issameie veltveebel“. Ohvitser — „möögatärstaja“ jne. Näiteks toodud sõdurilaulus piitsutatakse püssivõtteid, nii: „...Kui meid inglid kannaks üles taevaukse ette, siis me Pectruselt püss öal paluks luba astu sisse. Taevassegi hüitaks järel meie kapten: võtaks kurat teid! Kuis hoiate te püssi öal!“

„M. W.“ nr. 12: „Ameerika otsus Saksamaa relvustusest enne Ilmasõda“. Artikli autor feldmarssalleitnant Urbanski von Ostrymiec' tsiteerib allikaid, mis tõendavat, et Saksamaa oli enne Ilmasõda vähem relvus, kui teised Euroopa rahvad.

„Sõjapoliitilises olukorrast Inglismaal.“

Inglismaa püüdvat sõjaväe motoriseerimise poole. Luuakse suurt õhuväge. Sõjaväe väljaminekute suur kokkuvõtteid. 1926. a. peale väljaminekuid 42,5 miljonit £ (2 miljonit £ vähem kui eelmisel aastal). Suur tähelepanu Keskmerele, sellest sõpruse otsimine Itaaliaga. Laevastiku sarnane desarmeering, mis ei vähenda, vaid ennem suurendab ta tegevuse jõudu. Indias meeolelu stabiliseerimise püüded sellega, et Gandhi-liikumise vastu seadvat Inglismaa Kaliifi-liikumise.

Artiklis „Veel kord: sõjaõpiseid kahurväe alal“. Res. kindralmajor D. v. Ohnesorge näitab, et ekslik olevat tõendata nagu ei võivat tuleviku sõjas kergelt ja rasket kahurväge lahinguse asetada lahtistele tulepositsioonidele. Lahtiseid kahurväe positsioone roopas kaetud positsioonidega minevat vaja tuleviku sõjas. Nende kasutamise võimaluse ideed tulevat sisendada kahurväesse, et suurendada tema aktiivsuse vaimu.

„Tanki meeskonna üksteise mõistmise võimalustest tegevuse ajal.“ Autor näitab, et tanki juhi (komandöri) ülesanne lahingus on eriti raske seepärast, et masinate müra ja tanki konstruktsioon raskendavad sageli juhil alluvatele eriti mootori juhile (shoffer) edasi anda oma käske. Autor soovib kasutamiseks lihtsat signaalsatsiooni ja komandöri ning motoristi kõrvuti asenemist (kui süsteem lubab), et korraldused vähemalt tanki liikumiseks oleksid suusõnalised. Hoiduda tulevat kõiksugustest keerulistest signaalsatsiooni võtetest, mis küll manöövriplatsil võivad anda häid resultate, kuid sõjas osutada sageli kõlbmatuks.

Maa ja mereväe teadete osas on toodud ülevaade tankide konstruktsioonist ja organisatsioonist mitmes riigis 1926 a.:

Taani armees ei ole tanke ega soomusautoid; käesoleval ajal proovitakse mõningaid Prantsuse modelle.

Inglismaa proovib uut Morris' konstrueeritud tanki, mille suur kiirus ja kergest kahurist läbistamata soomus. Olevat ehitusel veel üks uuem tanki süsteem, mida rahualjal võivat kasutada põllumajanduses. Irakias ja Palestiinas olevat inglased kasutanud eduga „Armour-Typs'i“ soomusautot. Tulevikus kavatakse seda tüüpi kasutada lennuki vastu võitlemiseks.

Kreekamaa olevat Itaaliast saanud „Fiat“-tanke. Kavatakse organisearida tankide rügement.

Itaalia. Soomusautode üksused kuuluvad rahualjal tankide korpuse koosseisu. Tarvitusel on soomusauto „Lancia-Ansaldo-Typ“, varustatud 3 klp.; kaks klp. on asetatud kahte pöördtorni, üks auto küljel. Auto liikumiskiirus 60—70 klm tunnis. Konstrueerimisel olevat uus tanki tüüp.

Jugoslavia l olevat üksikud, vist „Renault“ tüüpi autod, kuid tanküksusi veel ei olevat. Kavatsesatavat organisээрida igale armeele 3 tankkomp. ehk kokku 15 kompaniid (5 armeed à 3 komp.).

Lätil olevat 18 „Renault“ tanki, mis 3,7 cm kahuriga varustatud. Tankid olevat koondatud ühte 3 kompaniilisse (à 6 tanki) pataljoni; tanki kompaniis teenivat 96 meest.

Poola omavat 150 rasket ja 50 kerget „Renault“ d“. Raskeid tanke ehitatavat vist ka Poolas.

N.-V enes olevat professor Seilinger konstrueerimas uut (sarnane Prantsuse „2 C“ tankile) tanki. Ehitatavat tanke Kolomnas; uue tanki raskus 80 tonni; relvad — kaks 7,62 cm kahurit ja 4 kuulipildujat; meeskond koosneb 12 inim.; liikumise kiiruse maksim. 11 klm tunnis; soomuse paksus 15—40 mm (13 mm tankpüss on soomuse vastu jõuetu). Lülükud katmatud. Tank olevat gaasikindel. Kas võetakse punaväes tarvitusele see tüüp, olevat küsitav.

Peale mainitud artiklite on igas numbris kokkuvõtteid välismaade sõjakirjandusest.

K.

Sõjateaduslisi raamatuid.

Kindralstaabi raamatukogu on saanud välja maalt uue saadetise äsja ilmunud sõjateaduslisi raamatuid — seekord Ameerikast ja Inglismaalt.

Raamatute hulgas on sisuliselt huvitav „The Winged Defence“, mis käsitleb sõjaväe lennuasjandust riigikaitse ja tuleviku sõja seisukohalt. Raamatu autor on Ameerika õhujõudude ülema endine abi kindral Mitchell, kes oli Ilmasõja lõpul Ameerika õhujõudude ülemjuhataja läänerindel ja kellel seepärast on üldiselt tunnustatud suured praktilised kogemused sõjalennuasjanduse alal üldse ja ilmasõjagaegsete vaenuliste

riikide lennuasjanduse arenemise alal eriti. Kindral Mitchell, nähtavasti, kuulub raamatus avaldatud mõtete järgi otsustades nende hulka, kes arvavad pealvee sõjalaevade mõjupäevad loetud olevat, lugedes pearelvaks tuleviku meresõjas allveelaevu. Ta ütleb, et päev, mil „kõikide rahvaste saatuse juhtimine“ õhust sünnib, pole enam kaugel ja et suurriikidel olevat õhujõud juba tänapäev hädatarvilik relvliik. „Times“i sõjaväeline kaastööline, arvustades seda raamatut, arvab, et „juba see asjaolu, et kindral Mitchell on sõjaväelane, kellel lennuasjanduses suured kogemused, nõuab, et kõik sõjaväelisel erialal tegutsevad isikud seda raamatut uuriksid“. Autori väidetelega võidakse küll olla vastolus, kuid sellegipärast leidub raamatus palju väärtuslist informatsiooni ja vaateid.“

Raamat on kirjutatud ladusas inglise keeles, sellepärast loetav ja arusaadav igale, kes inglise keelt vähegi oskab.

* * *

Sõjaväe tervishoiu alal on saadaval raamatukogus Inglise sõjaministeriumi poolt välja antud sõjaväe tervishoiu uus õppe-käsiraamat, mis näib kokku seatud olevat täpselt ja milles võib leida igasuguseid sõjaväe tervishoiu alasse puutuvaid näpunäiteid. Raamat on loetav ja arusaadav ka neile, kellel puuduvad teadmised arstlisel tegevuse alal. Kolm peatükki on pühendatud keemilisele sõjale ja keemiasõja ohvritele arstiabi andmisele. Kuna mürgkaaside liike on palju, ütleb raamat, võivad uurimused esile tuua uusi mürgkaase, ja et keemilise sõjaga ühenduses olevat tegevusalal edukalt tegutseda, peavad arstid omama üldteadmised keemiliste sõjapidamise vahendite kohta ja pahede kohta, mida mürgkaasid sünnitavad.

J. A.—n.

Kaitselaevastiku navigatsioon.

Möödunud kevadel merelaevastiku divisjon võis navigatsiooni alata alles mai keskel.

Tallinna reidil võeti noortega läbi esimesed tööd navigatsioonile valmistamisel, mehhanismide, korpuse ja relvade juures.

Paadiõppusi alati Tallinna reidil suure hoolega. Osalt käsitati ka „Sõduris“ (sport laevastikus) soovitatud meetodi. Peab tähendada, et noored madrused omavad vastavatel aladel võrdlemisi ruttu tarvilised teadmised, mis seletatav seega, et peaaegu kõik ajateenijad on vähemalt algkooli haridusega, suur protsent aga kõrgema algkooli ja üksikud keskkooli haridusega, kirjaoskamatu aga üldse mitte. Navigatsiooni algul komandeeriti ka S. ü. ö. mereväe kadettide rühm merelaevastiku divisjoni praktilistele õppustele.

Juunikuu algul tegid kadetid v/l. „Laenega“ õppereisi kodumaa ranna ja sadamatega tutvumise otstarbel.

Samal ajal komandeeriti s. l. „Lembitu“ peale merepraktikale ka Mereväe Ekipaažist õppe-kompanii.

22. juunil sõitis divisjon merele. Peatuse kohaks valiti Hara laht (mõnedel kaartidel Papi laht), kus jäädi ankrule Loksa reidile. Hara laht osutus samuti heaks õppuste kohaks, nagu seda on senitarvitatud Kassari laht. Algasid kohe õppused miini-torpeedo ja artilleria alal.

Torpeedo alal tulevad kõik laeval olevad torpeedod võimalikult põhjalikult järele vaadata, selle järele täpselt reguleerida ja siis aparaadist välja lasta. See töö nõuab juhtivalt koosseisult suurt hoolt ja täpsust.

Artilleria alal võeti läbi esimesed laskeõppused komendooridega.

Need harjutused vajavad võrdlemisi head ilma ja neid tuleb toimetada suure järjekindlusega. Just nendest lasketest oleneb komendooride tabamise osavus. Samal ajal kestsid õppused ka kõigil teistel erialadel. Treeneriti meeskondi igasugustel häiretel, öösiti ja päeviti; tänavu praktiseeriti esmakordselt ka dessandi maalesaatmist.

9,2 tolliliste kahurite õppe-mürskude lõhkemine.
Kerkimad veesambad.

Tähendud õppuste peale kulub navigatsioonist soodsate ilmadega umbes 4—5 nädalat, vastasel korral veel rohkem. Ilus suvi võimaldas meeskonnale hästi mööda saata ka teenistusest vaba aja.

Pea iga pühapäev peeti laevade vahelisi spordivõistlusi; äripäeva õhtuti aga treeneriti. Spordiplatsil oli m.-r. „Vambola“ meeskond esikohal, kus ta püüis juba mitmendat aastat.

*Sv. Ü. Õ.
ohvitseride kogu esimesed
spordimärgi katse-
võistlused.*

1500 mtr start.

Sport Sv. Ü. Õ. ohvitserkonnas.

Sõjaväe ühendatud õppeasutuste ohvitseride kogu, kui üks perekamatest kaitseväes, tuli esimesena ideele tõsta oma liigete huvi spordi vastu ja kaasa aidata nende kehakultuuri arendamisele. Selle eesmärgi teostamiseks töötas ohvitseride kogu juhatus välja „Sv. Ü. Õ. ohvitseride kogu spordimärgi“ määruused, mis ka kogu poolt häaks kiideti.

Spordimärgi eesmärk on ergutada Sv. Ü. Õ. ohvitseride kogu tegev-, toetajaid- ja endiseid liikmeid mitmekülgsele kehalisele arendusele.

Spordimärke on kolm: esimene, teine ja kolmas järk. Võistlusalad jagunevad 5 rühma: nobedus, viske, hüpe, vastupidavus ja laskmine. Võistlusalad peab vähemalt kolmest rühmast valima, kusjuures viies rühm sunduslik on. Igale osavõtjale antakse kogu poolt saavutus-kaust, kuhu tagajärjed sisse kantakse. Katsed märgi saamiseks tuleb sooritada ühe aasta jooksul, arvates esimese saavutuse kausta sisse märkimise päevast. Spordimärgi katsel võetakse arvesse tagajärjed, mis on saavutatud: 1) kait-

seväe esivõistlustel, 2) garnisoni esivõistlustel, 3) Sv. Ü. Õ. esivõistlustel, 4) maakonna-, 5) rahvusvahelisel-, 6) Eesti esivõistlustel ja 7) ohvitseride kogu poolt korraldataval erilisel spordimärgi katsevõistlustel.

Üldiselt spordimärgi määruused sarnanevad spordi keskliidu spordimärgi määruustele.

Sv. Ü. Õ. ohvitseride kogu korraldusel peeti Kadrioru staadionil esimesed spordimärgi katsevõistlused. Kava koosnes 15 kergetõustiku katsenumbrist. Osavõtjaid — 25, mis näitab ohvitserkonna tõsist huvi spordi vastu. Võistluste tagajärjed ilma suurema eelharjutuseta olid rahuldavad.

Paremad tehnilised tagajärjed: 100 mtr. — 12,3 sek., 200 mtr. — 25,2 sek.; 400 mtr. — 60,1 sek.; 5000 mtr. — 20:38,5; 110 mtr. tõket — 18,9 sek.; kerge kuul — 11,77 cm; raske kuul — 8,60 cm; ketas — 30,62; oda — 38,30; granaat — 64,85; kaugus h-ta — 2,69; kaugus h-ga — 5,84; kõrgus — 1,55 ja teivas 2,70. J. L.

Kaitseliidu malevatevaheline taktikaline õppus Keila piirkonnas.

Tänavuse suve kestvus on Kaitseliit heade tagajärgedega suutnud korraldada mitmes malevas taktikalisi õppusi üksikute malevkondade vahel (Irus, Moisekatsi-Rasina joonel jne.). 10.—11. oktoobriini organiseeriti sarnane õppus juba laiemas ja suurejoonelisemas ulatuses. Tallinna kaitsel esines siin sinise poolena Tallinna malev, maleva pealik kolonel-leitnant F. Pinka juhatusel (kaugelt üle 1.000 mehe), kuna Lahepere lahes maale tulnud ja Tallinna suunas edasi tungiva roheline pool moodustasid Harju ja Lääne malevad (umbes 500—700 malevlast), Harju maleva pealik leitnant O. Suursõõti juhatusel. Lääne malev kujutas siin enesest iseseisva pataljoni pealik kapten V. Väedeni juhatusel. Õppuste üldjuhatajaks oli kaitseliidu staabi ülem kolonel J. Vende, õppuste staabitülem — kapten Freiberg. Sinise poolle vanemana vahekohtunikuna tegutses kindralstaabi major Mollin, rohelistes juures täitis samu kohuseid major Raud;

nooremateks vahekohtunikudeks olid kaitseväe ohvitserid Sv. ü. õppeasutustest ja 10. jalav. rügemendist.

Mõlemad pooled algasid liikumist 10. okt. kell 16.30. Tallinna malev Tallinnast, Harju ja Lääne malevad Keila joonelt. Luure-osade kokkupõrked tekkisid samal õhtul Hüüru jõe joonel; luuretegevus kestus kogu 10./11. okt. öö; järgmisel hommikul algas siniste vägede üldine pealetung. Nende tugeva ülekaalu tõttu pidid rohelistes taganema, lõpulahing löödi Valingu asunduse läheduses kesk-päeval. Järgnesid Keila alevis õppuste üldjuhatus ja poolte juhtide kui ka vahekohtunikude tegevuse aruanded. Kaitseliidu ülem kolonel J. Roska tänas sütitavas kõnes kõiki osavõtjaid nähtud vaeva eest. Kaitseväe poolt ütles tervitusi sõjavägede staabitülem kindralstaabi kindral-major J. Tõrvand. Malevlaste toidustamise eest oli hoolt kantud. Lahkuti heas tujus.

Sv. Ü. Õ.
ohvitseride kogu esimesed
spordimärgi katse-
võistlused.

Kettaheide.
Heidab major A. Jõgi.

Pea kogu õppuste kestvuse aeg valas vihma maha, mis teed poriseks muutis ja tegevust suu-
restist takistas. Kuigi inimesed läbimärjaks said ja paljudelgi suverieetuses külma käes lõdiseda tuli, täitsid kõik oma ülesannet kuni lõpuni suure huvi ja asjalikkusega. Vaim ja hea tahtmine on malevlastel eeskujulikult tugev! Lahingülesannete täitmisel ilmutati olukordade hindamist ja initsiatiivi.

Nii otsustas Väana Posti kõrtsi juures lahingukäigu õieti jaotlemine oma jaoga, kes enese algatusel hiilis vaenlasele tiiva peale ja sundis seega kogu ahe-
liku tagasi tõmbuma. Tehti ju neil ka üksikuid vigu, kuid need ei sega põrmugi head üldmuljet ja on edaspidistel õppustel ehk juba kõrvaldatud, sest üheks sarnaste õppuste ülesandeks ongi just vigade esiletoomine ja nende selgitamine. K.

Sõjaväelised teated.

Kehaline kasvatus Inglise sõjaväes.

Noorsõdurite füüsilise arengu äramärkimiseks tehakse rida katseid. Peale harilikku harjutuste ja võimlemise on sisse seatud ka välikatsed, kus tagajärjed märgitakse märkide või punktidega. Sõduril tuleb saavutada kehakultuuri katsetel kindlaks määratud arv märke või punkte. Iga isik klassifitseeritakse kehalise arengu katsetel saavutatud keskmise punktide arvu järgi. Noorsõduri kehakultuuri katsestamiseks peale ühekuulist õppust võetakse 1 miil, teise kuu lõpul — 2 miili ja kolmekuulise õppeperioodi lõpul — 3 miili. Niihästi välikatsete kui ka raskuste tõstmise katsete ja üldise kehalise arengu tagajärjed märgitakse kaardil või tabelil. Tabelid äratavad sõduris huvi kehakultuuri vastu ja õhutavad neid uutele saavutustele. Sarnane katsete ja tabelite süsteem on tarvitusele võetud kõikides noorsõdurite koonduspunktid, kus on ametis sõjaväe kehalise kasvatuses instruktor.

Marsilaulud ja muusika Ameerika sõjaväes.

Ameerika Ühisriikide jalaväes õhutatakse valmistava iseloomuga marsilaulude ja sõjaväemuusika tarvitamisele. Jalaväe ülemjuhataja arvab sarnasel muusikal kõige suurema mõju olevat vastava meeleolu loomiseks sõjaväes. Üksikud rügemendid seavad laulud kokku ja loovad neile viisid oma jõududega. Ühenduses sõjaväe laulude ja muusika uuele alusele rajamisele Ameerika

sõjaväes komandeeritakse sõjaväemuusika eriteadlastest koosnev komisjon Londoni uurima Inglise sõjaväe muusika organisatsiooni ja korraldust ning üldse tutvuma sõjaväemuusikaga.

Baltiriikide sõjaväe lennuasjandus Inglise sõjaasjandusliku kuukirja valgustusel.

„Journal of the Royal United Service Institution“ käesolevast aastast kirjutab Baltiriikide lennuvägede kohta järgmist: „Iga kolme Baltiriigi, s. o. Eesti, Läti ja Leedu lennuvägede põhiorganisatsiooniks on rügement. Raha puudusel ei või nende riikide lennuväed praegu loota muu ülesande täitmise peale, kui olla ainult abijõuks sõjaväele.“

Eestil on umbes 6 Briti tüübilist merelennukit ja maalennukitest, ühes arvatud õppemasinad, on 50% Inglise, 25% Saksa ja 25% Prantsuse tüübilised lennukid.

Lätil on umbes 6 Rootsi, Itaalia ja Prantsuse tüübilist merelennukit ja maalennukitest, õppemasinad kaasa arvatud, on ligikaudu 40% Inglise, 40% Itaalia ja 20% Prantsuse tüübilised.

Leedu lennuvägi, mis rohkem kui kakskorda suurem Eesti kui ka Läti lennuvägedest, koosneb sajast ohvitserist, 1000 mehest ja ühes õppemasinatega 70 saksa tüübilisest lennukist. Leedul merelennukeid ei ole.

Läti ja Leedu püüavad iga hinna eest lennu-
masinaid ise valmistama hakkata ja on juba välis-

abiga samme astunud lennumasinate valmistamise tehaste organiseerimiseks Liibavis ja Memelis. Eesti näib esiotra rahuldavat väljamaalt ostetud lennukitega. Kuna nendel riikidel puuduvad tarvilised vilunud metallitöölised, siis ei saa nad lennukite mootoreid ise valmistada, vaid tuleb neid muretseda välismaalt ehk valmistada väljamaa eriteadlaste abiga, kui nad üldse mõtleavad ehitama hakata läbimetallist lennukeid.

Eesti sõjavägi pildis Ameerika rannakahurväe kuukirjas.

Ühisriikide rannakahurväe ülema isiklisel juhatusel Fort Monroes ilmuvas „The Coast Artillery Journal“i“ augustikuu numbris on ära toodud rida ülevõtteid meie kaitseväe elust. Esimene pilt kujutab ratsaväge paraadi-marsil, kusjuures on tähendatud, et ratsavägi on varustatud Ross-Enfieldi püssidega ja piikidega. 2-ne pilt — „Eesti kahurvägi saksatüübilise haubitsaga“ ja soomusauto „Tasuja“ kahe kuulipildujaga; 3-mas — „Jalaväe kuulipildurite rühm saksa „Maksimiga“ ja Ross-Enfieldi püssidega;“ „kahurvägi 18 naelalise kiirlaskja kahuriga“ „jalavägi varustatud vene 3-me liinilise püssiga jne. J. A.—n.

Rumeenia sõjaväe organisatsioon.

10. juunil 1926 a. kirjutati alla Prantsusmaa ja Rumeenia sõjalise liidu lepingule. Sel puhul toob „La France militaire“ nr. 12509 29. 9. 26 Rumeenia sõjaväe organisatsiooni kohta järgmised huvitavad andmed:

A. Organisatsioon rahuajal.

1. Sõjaministeerium koosneb: ministri kabinetist, sekretariaadist, kõrgemast nõukogust, kolmest inspektuurist, kindralstaabist (kümme osakonda), sõjariistade tehnilisest inspektuurist ja teenistuste valitsustest (varustus ja tervishoid).

Seitse armeekorpust a kolm diviisi, üks mäekütide korpus, kolm ratsa diviisi ja üks „Calarasi“de“ brigaad. Lennu- ja merevägi.

2. Kaadrid: Maavägi — 12.295 ohvitseri, 11.509 allohvitseri; merevägi — 249 ohvitseri, 252 allohvitseri; lennukivägi — 584 ohvitseri, 483 allohvitseri. Ohvitseridega komplekteerimine sünnib sõjakoolidest: jalaväe — kaks, ratsaväe — kuus, suurtükiväe, inseneriväe, mereväe, lennukiväe ja administratiiv. Allohvitseridega komplekteerimine sünnib samuti vastavatest koolidest.

3. Igaaastane sõjaväeteenistusse kutsutavate arv on umbes 125.000 meest.

4. Noorsõdurite võtmiseks ja üldse teenistuskohustusliste arvestamise hõlbustamiseks on riigi territorium jaotatud seitsmesse korpuse ringkonda; viimased jagunevad omakord jaoskondadesse.

5. Rahuajal tegelikult peetav sõjavägi: maavägi — 116.974 meest; merevägi — 3.400 meest; lennukivägi — 3450 meest; kokku — 123.824 meest.

B. Organisatsioon sõjaajal.

Rahuajal peetavale sõjaväele tulevad mobilisatsiooni korral lisaks 27 klassi mehed, nimelt: 9 klassi I-se, 9 klassi II-se järgu tagavaraväelasi ja 9 klassi miilitsat, kokku umbes 2.000.000 väljaõpetatud võitlejat, ehk 10—12% üldisest rahvaarvust; seda arvu on võimalus suurendada kuni 15%, millega sõjaväe üldine arv sõjakorral tõuseks kuni 3 miljonini.

Ohvitseride rahuajal kaader suureneb mobilisatsiooni korral 40.000 tagavaraohvitseri võrra, seega tuleks 2 miljonilises sõjaväes iga 40 sõduri peale üks ohvitser.

Väeosade formeerimine mobilisatsiooni korral on rajatud printsibile, kus iga rahuajal rügement formeerib mobilisatsiooni korral veel teise (principe du dédoublement). Nii on Rumeenial võimalik üldiselt formeerida 50—60 diviisi jalaväge ja 5—6 diviisi ratsaväge.

Materjalidega varustamine on peaaegu küllaldane, kuid nõuab siiski inseneriväe ja tervishoiu alal vähemaid täiendusi. Viimasel alal puuduvad tagavarad. Samuti on lugu lennukiväes, kus hästi ettevalmistatud isiklik koosseis asub uute lennuparaatide ootusel, nagu seda lennukiväe täiendusprogramm ette näeb.

Merevägi elab praegu üle lühikese kestvusega ja osalist ülesehitamise ajajärku, mis puudutab peaaegu alikult Mustamere laevastikku. Donau laevastik on kahtlemata tugevaim merejõud Donau kallastel asuvate riikide omist ja võib juba nüüd täita iga tema peale pandava ülesande.

Riigi kaitse nõukogu on kõik teinud, et kindlustada maapealsete ja maapõue rikkuste eksploateerimist ja tösta tööstuse mobilisatsiooni tõhukust.

R. Tck.

Mälestussamba avamine Lõuna-Eesti vabastajatele Tartu garnisoni surnuaial.

Juba paari aasta eest võttis Tartus Vabadusriistide vendade ühing kolonel Pinding'i algatusel päevakorrale mälestussamba püstitamise küsimuse Lõuna-Eesti vabastajatele.

Samba kavandi seadis kokku suurtüki div. 5. patari ülema kapten Sobolev. See kujutab püramiidi, mille ülemises otsas Vabaduse Rist, ristis sees on kaugelepaistvad elektrilambikesed. Valgustada kavatsetakse edaspidi linna elektrivooluga.

Samba ümber on neli nurgaposti, milledest kahel esimesel vasest tahvlid pealkirjaga: ühel — „Paremaid kodumaa poegi mälestavad vabadusriisti vennad“ ja teisel — „Vapraimaid kodumaa kaitsjaid tänavad nende sõbrad“. Samba sikilgi kannab pealkirja:

„Pühendatud 1918-1920 a. Vabadussõjas Tartu, Valga, Viljandi, Võru, Setumaa ja Pihkva lahinguväljadel langenud Lõuna-Eesti vabastajatele“.

Tsemendist sammas läks maksma umbes 167.000 mk., kuna ette oli nähtud poole suurem summa.

Samba avamisele oli ilmunud suur hulk Tartu kodanikke ja ka külalisi väljaspool Tartut. Sõjaministri nimel tervitas ja andis üle summa samba kulude katmiseks kolonel Simon. Suurema summa annetas Petseri linnavalitsus (25 tuhat mk.).

Samba õnnistamist 17. okt. s. a. toimetasi õpetaja Treumann ja preester Kokla. Avamise kõne

pidas II. diviisi ülem kindral E. Pödder. Saadi hulk telegramme.

Avamine sündis sõjaväeliste auavaldustega. Jalaväeosad saluteerisid püssidega, kahurväe patarai laskis aupauke, orkester mängis fanfaaride saatel.

Avamisele järgnes koosviibimine kahurväe ohvitseride kasiinos.

Nii on Tartu jällegi Vabadussõja mälestamisel pealinnast ette jõudnud ja ühe samba võrra rikkam. As.

Kroonika.

— Haridusminister esitas Vabariigi Valitsusele Eesti iseseisvuse saamisloo materjalide korraldamise kava, mis ette näeb arhiivide korraldamise ja tööjõudude ametisse kutsumise ajaloo materjalide kogumiseks ja väljaandmiseks. Mälestuste kogumise ja väljaandmisega kavatakse kohe algust teha, arvesse võttes Vabariigi iseseisvuse 10-da aastapäeva lähenemist.

— Tartu malev valis kindral E. Pödder'i oma auliikmeks tema lahkumise puhul 2. diviisi ülema kohalt.

— Vabariigi Valitsus kinnitas Sõjaministeeriumi laenukapitali seadluse muutmise seadluse, millega toetuse andmise, tähtaja ja tingimused otsustab Sõjaminister, ära kuulates sõjanõukogu arvamist. Nende küsimuste otsustamine kuulus seni sõjanõukogu võimupiiridesse.

— Teedeministeeriumi tariifinõukogu otsusel võimaldatakse ohvitseridele ka kolmandas klassis 50 % hinnaalandusega sõita.

— Tartus avati 17. oktoobril mälestussammas Lõuna-Eesti vabastajatele.

— Tallinnas viibisid külaskäigul Poola ja Läti sõjaväelendid.

— Tartus on Vabadussõja mälestussamba püstitamise kohaks valitud Emajõeäärne puistik. Samba valmistab kunstnik Adamson. Komiteel on korjanduse teel kogutud umbes 3 miljonit marka. Peale leitu Kuperjanovi ja Lõuna-Eesti vabastajate mälestussammaste saaks Tartu nii siis juba kolmanda mälestusmärgi Vabadussõja sündmuste jäädvustamiseks. Võrdluseks võiks nimetada, et Tallinn senini veel ainustki pole suutnud püstitada ja seda ka lähemal ajal loota pole, kuigi vahest kõne all on olnud üleriiklise Vabadussõja monumendi küsimus.

— Vab. Valitsus lubas ratsarügemendi k. t. major P. Bassen-Spiller'il vastu võtta ja kanda temale Poola presidendi poolt sõjaliste teenete eest annetatud „Polonia Restituta“ risti.

— Vab. Valitsus esitas Riigikogule Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korralduse seaduse eelnõu, mis näeb ette 7 ministeeriumi: haridus- ja sotsiaalministeerium, kaitseministeerium, kohtu- ja politseiministeerium, majandusministeerium, rahaministeerium, teedeministeerium, välisministeerium. Päevakorrale on võetud piirivalve rahaministeeriumi alla üleviimise küsimus. Leitakse, et piirivalvel palju rohkem kokkupuutumist on tollivalitsusega kui politseiasutustega. Ka oleks üleviimise korral võimalik tollioperatsioone toimetada neis piirivalve punktides, kus tolliasutused puuduvad. Endises Venes allus piirivalve ka rahaministeeriumile.

— 15. okt. kirjutati alla Viinis Eesti-Austria konsulaarlepingule ja Eesti-Austria vahelisele kurjategijate väljaandmise ning kriminaalkohtu abiandmise lepingule.

— Venega on teoksil piirivahejuhtumiste konventsiooni sõlmimine.

— Läti viimastele ettepanekutele tolliuniooni asjus antud Eesti vastus avaldab nõusolekut tolliuniooni sõlmimiseks tingimisi. Läti tunnistas Eesti seisukoha vastuvõetavaks aluseks, millele võivad tugea edaspidised läbirääkimised. Tolliuniooni sõlmimisel kaoks Eesti-Läti tollipiir, kõik tollitulud jagatakse omavahel vastavalt kumbagi riigi rahvaarvule.

— Rahaministeeriumi poolt välja töötatud ja Vab. Valitsusele esitatud seaduseelnõu järgi vabastatakse põllumajanduslikud tulud tulumaksu alt; selle asemel tõstetakse maamaksu 6% võrra.

— Tuletõrje kavatakse teha sunduslikuks neis kohtades, kus puudub vabatahtlik tuletõrje.

— Rahaminister esitas tubaka-, tiku- ja õllemonopoli seaduseelnõu, mis ette näeb kauplemise, mitte valmistamise monopoli. Eelarvestuste järgi annaks nende ainete müügi monopoliseerimine riigile aastas umbes 100 miljonit tulu.

— Põllutööminister kinnitas juhtnõõrid asundustalude omanduseks ostmise kohta. On näha ette umbes 50.000 ostu-müügi lepingut.

— Sotsialistid esitasid seaduseelnõu, mille järgi maa põlise tarvitamise seaduses ette nähtud maa norm 75 hekt. alandataks 30 hekt. peale, kusjuures ümberplaneerimisele ja tükeldamisele kuuluisid ka juba välja antud talud. Selle seaduseelnõu vastuvõtmisel kuuluks tükeldamisele umbes 4500 asunduskohta.

— Maaseadusega võõrandatud varandustest antakse tööstuslikud ettevõtted, mis olid asutatud tööstusseaduses ette nähtud korras ja käisid tööstusmaksu alla, endistele omanikkudele tagasi.

— Kuni 1. oktoobrini on riik saanud 1 miljard 239 miljonit marka tollitulusi.

— Riigimõisade uute põhimääruste järgi rajatakse riigi mõisade edaspidine kasutamine kommertsalusele, kusjuures tegevuskapitaliks soovitakse saada 100 miljonit marka. Läänud majandusaastal on 13 riigimõisat andnud puhastkasu 12,4 miljonit. Kahjuna on töötanud piiritusevabrikud.

— Päästejaamad tahetakse Mereasjanduse Peavalitsuse alt üle viia Eesti Punase Risti alla.

— Vab. Valitsus tegi Töö-hoolekandeministrile ülesandeks riigiametnikkudele arstlist abiandmist reviderimisele võtta ja hiljemalt 1. novembrist s. a. esineda vastava seaduseelnõuga. Eriti kavatakse ümber korraldada praegune usaldusarstide instituut. Riiklised arstiabinormid ning taksid määratakse kindlaks.

— Sarlakitaudile piiri panemiseks suluti kõik Tallinna koolid 14. oktoobrist alates üheks nädalaks. Ka sõjaväe tervishoiuvalitsus võttis abinõud tarvitusele sarlaki vastu võitlemiseks kaitseväge osades.

— Erapangad alandavad laenu- ja hoiuprotsenti 1. jaanuarist 1927 a. arvates.

— Tallinna linnavalitsus kavatseb „Paksu Margareeta“ torni ümber ehitada elukorteriteks ja on esinenud sellekohase kavaga. Varemalt oli kord mõtte torni ümber ehitada Vabadussõja muuseumiks.

— „Riigi Teatajat“ hakatakse trükkima ja välja andma Riigi trükikojas. Senised „R. T.“ 10 ametnikku kustutati koosseisust.

— Siseminister määras linnavalijate nimekirjade kokkuseadmise tähtpäevaks 10. novembri. Uusi valimisi võib pidada 18. ja 19. detsembrist alates.

— Üheksas üldlaulupidu otsustati ära pidada 1928 a. suvel. Eeltööd on selleks juba käimas.

— 6. oktoobril lasti Prantsusmaal Havre'is pidulikult vette Läti teine allveelaev „Spidola“.

Toimetusele saadetud kirjandust.

„Eesti Käsi­palli Liidu põhikiri ja kodu­kord. Korv- ja võrkpalli määrustik“.

Tallinna N. M. K. Ü. kirjastus 1926 a.

Hind 35 marka.

Jalgpalli kõrval on viimasel ajal kaitsevää osades, kaitse­liidus, spordiseltsides, koolides jne. võrdlemisi suurt poolehoidu ja levinemist leidnud korv- ja võrkpall. Kuna meie praegune lemmik­sport — jalgpall — siiski seotud on paljude takista­vate ja kitsendavate teguritega (mänguväli ja ku­lukas meeskonna varustus, võrdlemisi lühike mängu­hooaja kestvus, suur rippuvus ilmastikust, kestev ja raske treening jne.), puuduvad nii korv- kui võrkpallil sarnased kitsendused. Mõlemaid mängu­võib kogu aasta kestvusel harrastada kinnises ruumis ja väljas vabas õhus. Mängu abinõud on võrdlemisi lihtsad ja kättesaadavad.

Senini puudus käsi­pallil jaktiv keskasutus. Käesoleva aastal 18. mail registreeriti Tallinna­Haapsalu Rahukogus aga sellena Eesti Käsi­palli Liit, kelle organis­eeriv tegevus end juba mitmeti avaldub. Nii tundus üli­suur tarvidus vastavate maksvate määruste järgi, mis võimaldaksid üht­lustada seda spordi­haru ja korraldada võistlusi. Seni trüki­ilmunud sellekohased määrused olid pärit 1922 aastast ja seega juba täiesti vananud. Nüüd ongi aga nimetatud puuduse kõrvaldamiseks Eesti Käsi­palli Liidu ja Tallinna N. M. K. Ü. kehaka­svatuse osakonna ühisel ettevõttel ilmutatud käes­olev raamat.

Ta sisaldab E. K. L. põhikirja ja kodukorra ning ametlike 1925-1926 a. korv- ja võrkpalli määrusi, mis tõlgitud Tall. N. M. K. Ü. kehaka­svatuse osakonna poolt ühingu kehakasvatuse di­rektor Kempa otsekoheselt juhtimisel, Ameerika ühise määruste komitee redaktsiooni järgi. Tõlge on täpne ja keeleliselt laitmatu. Endiste trüki­tud määrustega võrreldes on siin tegemist mitte ainult vormiliste, vaid ka sisuliste lahku­minekutega mängu reeglites.

Samuti on raamatus väga tähtis osa liidu kodukord ja põhikiri, milles peensustena ette nä­h­itud võistluste üldkord, võistluskõlblikkus, klassi­fikatsioon, esivõistluste pidamise kord, registreeri­mise määrused, protestid jne. Ilma nende mää­ruste tundmata on lihtsalt võimata reeglipäraseid võistlusi korraldada.

Kuna E. K. L. kuuluvad sportlised organi­atsioonid võistlusi ainult nende määruste järgi korraldavad, siis tuleb kaitsevää osadel siin juba tahes-tahtmata sammu pidada, mis tähtis sidemete loomisel ja võistluste korraldamisel. Et käsi­pall pealegi rivi õppure ja võimlemise kõrval tähtis tegur kehakultuuri arendamisel, siis tuleks kaitse­vää osadel edaspidi veelgi rohkem soodustada nende mängude levinemist.

Selles mõttes võib mainitud käsiraamatut väe­üksustele ja asjast huvitatuile soojalt soovitada, liiatigi et ta hind odav on. Raamat on saadaval Tallinna N. M. K. Ü., Kooli tän. 17 ja „Sõduri“ talituses.

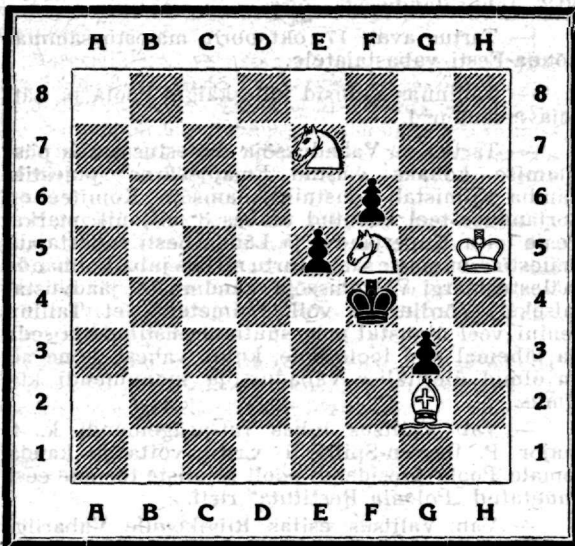
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 15 (56).

Kokku seadnud dr. A. Galitzky.
(Helsingi ajakirjast „Sporten“).

Mustad.

Valged.

Valged: Kh5, Og2, Re7 ja f5.

Mustad: Kf4, Ee5, f6 ja g3.

Valged algavad ja annavad matt kolme sammuga.

Trükivigade õiendus.

Viimase malenurga teises diagrammis on kolm malenumbrit ära jäänud, mis malesõbrad partii läbimängimisel vist juba ise märkanud ja õendanud on, nimelt: e1 ruudul peab olema valge odamees, f2 ruudul — valge ettur, e5 ruudul — must ettur.

Uusi raamatuid Kindralstaabi raamatukogus.

Gaucher, Général et Laporte, Capt. La Division du Dragon (164-e) Novembre 1916 — Janvier 1919.

15.—

Lemoine, Colonel. L'Enseignement du Combat dans les petites unités d'Infanterie. 61 lhk. + skeemid. Paris, 1926.

4.—

Les armées Françaises dans la Grande Guerre. Le tir contre avions. Cours pratique de défense contre aéronefs. Cours d'artillerie anti-aérienne. Méthodes de tir et appareils. 463 lhk. 1925.

Sagols. Cours d'artillerie anti-aérienne. Matériel d'artillerie anti-aérienne munitions. 184 lhk. + 43 joon. 1925.

L'Album de la Guerre 1914—1919. Tome 1 — 660 lhk. Tome 2 — (661—1311) lhk. Paris, 1926. à 250.—

Fontaine. La defense contre aéronefs. 54 lhk. 1925.

Vuillemín. Manuel de préparation militaire élémentaire. 336 lhk. 1924.

1

2

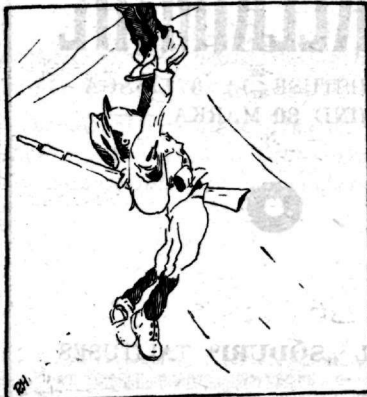
3

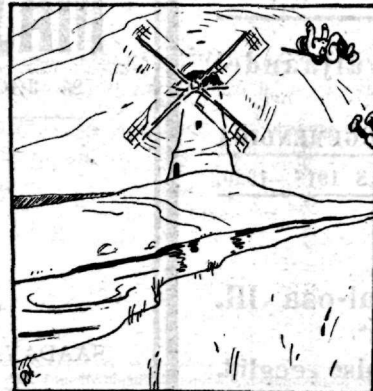
4

5

6

7

8

Tähtsamad uuendused „Maa“ väljaandmises.

1. novembrist s. a. ilmub „Maa“ kolm korda nädalas.

Tihedam ilmumine võimaldab tuua värskeid päeva uudiseid, põhjalikumalt käsitada kõiki ühiskondlisi nähtusi ja põllumajandusse puutuvaid küsimusi ning pakkuda lugejale tarvilikku ja huvitavat lugemismaterjali.

Lehe sisus uusi osakonde avades ja pilte tuues igalt alalt, muutub „Maa“ kui

iseseisev ajaleht

(mitte mõne teise lehe „saba“) kõige vastuvõtavamaks leheks igale, eriti aga põllupidajale.

Iga erksam tegelane olgu „Maa“ kaas-
tööline ja lugeja!

Tellida saab „Maa“d igast postkontorist, tellimisvastuvõtjalt ja talitusest

Lai tän. 41, Tallinnas.

„Maa“ tellimishinnad: 1 kuu — 75 mk., 2 kuud — 135 mk., 3 kuud — 200 mk., ½ aastat — 380 mk. ja aastat 750 mk.

„Standard Electric“

AJAKOHASED TUNTUD HEADUSES
RAADIO VASTUVÖTTE KOMPLEKTID,
KÕVENDAJAD, VALJULTRÄÄKIJAD
JNE. IGAS SUURUSES

RAADIO-INSENERI ERITEADLASE JUHA-
TUS AMATÖÖRIDELE JA APARAATIDE ISE-
EHITAJATELE SUUSÕNAL JA KIRJALIKULT

KAITSEVÄE OSADELE, KLUBIDELE JA
KAITSEVÄELASTELE SOODSAD MAKSU-
TINGIMUSED

TEHN. BÜROO „STANDARD ELECTRIC“ Ins. A. REINKE
RAARIO JA ELEKTRI TARBEASJADE
SPETSIAALÄRI

TALLINN, VALLI TÄN. 4 — TEL. 27-90

Ilmus trükist

Korv- ja võrkpalli määrustik

Eesti Käsi- ja Võrkpalli Liidu põhikiri ja
kodukord

Hind 35 marka

Müügil „Sõduri“ talituses

Kindralstaabi VI osak. väljaandel
ilmusid trükist:

H. TULNOLA: 3. JALAVÄE RÜGEMENDIGA
VABADUSSÕJAS 1918—1920.

Hind 55 mrk.

II.

Jalgväe relvade materjaal-osa III.
9 mm. püstol „Browning“.

Üldine kirjeldus ja hoolekandmise reeglid.

Hind 40 mrk.

KINDRALSTAABI VI OSAKONNA
VÄLJAANDEL ILMUS TRÜKIST
KAPTEN ILJA KASAK'I

MASKEERIMINE

25 JOONISTUSE JA 3 LISAGA
HIND 80 MARKA

SAADAVAL „SÕDURI“ TALITUSES